

Збірник наукових матеріалів
XXXVII Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«НАУКОВІ ПІДСУМКИ 2019 РОКУ»

09 грудня 2019 року

Частина 16

м. Вінниця

Наукові підсумки 2019 року, XXXVII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 09 грудня 2019 року. – Ч.16, с. 88.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XXXVII Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Наукові підсумки 2019 року», 09 грудня 2019 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Юридичні науки

<i>Дробко М.О., науковий керівник Попельницька Н.С.</i> ДЕМОКРАТІЯ ЯК ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКА ЦІННІСТЬ	5
<i>Дубовських В.</i> ПРЕЗУМЦІЯ ДОБРОСОВІСНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	9
<i>Дудник В.М., Науковий керівник: Білоус Т.Й.</i> ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ	11
<i>Жовтобрюх Б.С.</i> ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА	15
<i>Пильгун Н. В., Клімук О. О.</i> ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ.....	19
<i>Кобзар В.А, Феськова Н.С .</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	22
<i>Козловська А.І.</i> ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ...	26
<i>Козловська А.І.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИРОДО-ОХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА	30
<i>Колеснік Є.В.</i> ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПОЛІТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	33
<i>Колісник М.Я.</i> ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ	38
<i>Колокольна Н.С., науковий керівник Новицька Н.Б.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК... ..	44
<i>Колотуха К.А.</i> ЩОДО УЗГОДЖЕННЯ ДЕЯКИХ НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА У МИТНІЙ СФЕРІ, У ЗВ'ЯЗКУ З РЕФОРМУВАННЯМ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ України	47
<i>Кутузова І.О., Зуб П.В., науковий керівник Юрченко А.М.</i> ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	51
<i>Кушнір О.М.</i> УЧАСТЬ СВІДКІВ У СУЧАСНОМУ ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ	56
<i>Лісніковська Н.В.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	61
<i>Малофій К.А.</i> ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА.....	65

<i>Масло Н.М.</i> ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАДИ ДОЗВІЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ, ЯК НЕПОІМЕНОВАНОГО ПРИНЦИПУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	67
<i>Машевська О.П.</i> СУДДЯ, РЕЛІГІЯ ТА КОРУПЦІЯ	74
<i>Мельник А.С.</i> ЗАГАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ НАЙВАЖЛИВІШИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ТА ПРИРОДНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ	82
<i>Мельничук О.А.</i> МІЖНАРОДНЕ ІНВЕСТИЦІЙНЕ ПРАВО	85

ДЕМОКРАТІЯ ЯК ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКА ЦІННІСТЬ

*Дробко М.О.,
студентка Коледжу
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича ;
Науковий керівник: викладач II категорії
Попельницька Н.С.*

Кожне суспільство об'єктивно відчуває потребу у владі, яка буде раціонально оцінювати проблеми та мудро підходити до їх вирішення. Априорі все суспільство не може керувати державою, а тому, шляхом демократичної процедури – голосування, обираються особи на посади в органах державної влади чи місцевого самоврядування, які в подальшому виступатимуть представниками народу і від його імені ухвалюватимуть рішення. Саме таким принципом і керується демократична держава.

Окремі аспекти демократії як загальнолюдської цінності розглядалися такими науковцями як В. Горбатенко, М. Головатий, А. Колодій, Н. Латигіна, М. Михальченко, Г. Мурашина, В. Погорілко, Т. Попович, Ф. Рудич, О. Скрипнюк, В. Цветкова та деякими іншими науковцями. Разом із цим, цілісна картина демократії, її позитивних та негативних аспектів на сучасному етапі відсутня.

Зважаючи на зазначене вище, метою даної роботи є спроба дослідити переваги і недоліки такої форми державного (політичного) режиму як демократія.

Насамперед відзначимо, що демократія виходить із того, що одним з її головних завдань є здійснення захисту фундаментальних прав і свобод людини і громадянина. Основою для процвітання демократії є право громадян займатися політикою, яке втілює в собі спосіб цивілізованого ненасильницького вирішення конфлікту, але тоді чому Уїнстон Черчіль сказав: «Демократія – найгірша форма правління, але нічого кращого людство не

придумало до цього часу»? У контексті зазначеного, вважаємо за необхідне проаналізувати позитивні та негативні сторони демократії і на основі цього аналізу дійти висновку про доцільність демократії на сучасному етапі розвитку суспільства.

Демократія виникла разом із появою держави. З демократією пов'язані і права людини, які є залежними один від одного. «Кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників» [2]. Основними правами являються: свобода думки, совісті і релігії; свобода вираження поглядів; свобода мирних зібрань та асоціацій. Це лише три права людини, які нерозривно пов'язані з ідеєю демократії, але будь-яке порушення інших прав людини також вплине на те, в якій мірі різні люди можуть брати участь в управлінні країною. Так, бідність, погане здоров'я або відсутність житла доволі часто виступають бар'єром на шляху до здійснення активного (обирати) чи пасивного (бути обраним) виборчого права, адже людина із низьким матеріальним становищем, відсутністю власного житла та незадовільним станом здоров'я дедалі рідше виявляє політичну активність, ніж люди, які відповідних проблем не мають. Вказане закономірно призводить до того, що відповідна особа не зможе зайняти виборне місце.

Зазнаючи обмежень, людина вступає в конфлікт із державою, коли не знаходить у законах ту справедливість, покладену нею в основу свого існування, коли не береться до уваги нерівність природних здібностей і заслуг, коли відсутнє визнання в залежності від політичної зрілості, уміння, досвіду тощо. Воля до справедливості (а її значимість є великою для демократії) ніколи не буває цілком задоволена, а демократія (не формальна) у жодній державі не може бути досягнута цілком і остаточно. До демократії потрібно постійно прилучатися, будити свою волю, виражати погляди, виявляти політичну активність, тобто ставати більш зрілим для демократичної діяльності. Демократія – благо лише тоді, коли вона відповідає культурі та менталітету народу [4, с. 145].

Конституція України, у ст. 1 проголошує, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою. Однак нинішня політична ситуація в нашій країні яскраво демонструє вразливість демократії і навіть беззахисність перед викликами авторитаризму та тоталітаризму з боку сучасної політики [1].

Узагальнюючи, можемо виокремити основні причини та проблеми функціонування демократії в Україні на сучасному етапі. Зокрема, до останніх, слід віднести: зниження довіри до органів представницької влади та яскрава апатія; колізії Конституції України та інших нормативно-правових актів; конфліктність у політичній системі; відсутність відповідальності депутатів перед своїми виборцями; низький рівень демократичної свідомості населення.

Слід звернути увагу на те, що сучасна демократія потребує участі громадян у суспільно-політичних процесах. Подальший розвиток демократії обумовлює, перш за все, необхідність удосконалення конституційних засад реалізації механізмів та безпосередньої участі громадян в управлінні державними справами. Конституція, як основне джерело прав і свобод людини надає можливість громадянам приймати участь у виборах, а саме, народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії [1]. У такому випадку постає питання, чи може сучасна людина без юридичної усвідомленості обирати кандидата на посаду органів влади правильно, чи можливо хороша реклама відіграє головну роль?

У контексті зазначеного, відзначимо, що варто поліпшити «людську» складову демократії, включаючи все більше число людей в процес прийняття рішень; є також простір і для поліпшення такого компонента демократії, як «влада» або «воля», шляхом надання більшої влади народу. Боротьба за демократію протягом всієї історії була, як правило, зосереджена на тому чи іншому з цих аспектів. «... виборче право є правом, а не привілеєм. У ХХІ столітті існуюча в демократичній державі презумпція повинна будуватися на користь включення ... Будь-яке відхилення від принципу загального виборчого права може підірвати демократичну дієвість законодавчої влади, обраної таким

способом, а також ефективність тих законів, які вони приймають».

Демократія – це процес, а не результат. Тому спільними зусиллями всього суспільства будь-яка держава матиме змогу бути демократичною, захищаючи права своїх громадян та на справедливих засадах здійснювати розгляд і вирішення справ. Тут необхідно вказати на те, що демократія ніколи не повинна бути ідеальним механізмом годинника, який функціонує самостійно, поки громадяни живуть вільно не беручи в цьому участі. Тому народ повинен не лише брати участь у виборах, але і керувати державою через органи, які представлятимуть їхні інтереси, щоб кожний відчував, що його держава функціонує задля забезпечення реалізації прав і свобод своїх громадян. Демократія – тисячоліттями і сотнями поколінь напрацьований спосіб і умови діалогу між людьми і народами [3, с.136].

Сучасність потребує підтримки таких соціальних явищ, як рівність, свобода, свобода слова, громадянські свободи, гласність, громадська думка, національний ідеал, політична культура, адже всі ці явища необхідні для існування демократії в державі. Важливим також є те, що демократія не просто формально зрівнює людей, а й потребує їхнього особистого усвідомлення такої рівності. Вказане означає, що не може по-справжньому існувати демократія, якщо вона не спирається на високий рівень свідомості, культури людей, їхню громадську активність і відповідальність [5, с. 90].

Із зазначеного вище випливає, що демократія може існувати повною мірою тільки тоді, коли держава зможе забезпечити такий рівень правового всеобучу, за якого народ зможе свідомо виражати своє волевиявлення на виборах до органів державної влади чи місцевого самоврядування, а демократію не буде перетворюватися на пусту демагогію.

Як бачимо, демократія залишається найефективнішим способом організації суспільно-політичного життя, адже вона може подолати суперечності й конфлікти, створити атмосферу взаємоповаги й забезпечити прогресивний розвиток суспільства від сваволі державних органів, інших політичних структур і посадових осіб. Якщо принципом тоталітаризму є повне підпорядкування індивіда

державі, неподільне панування загального над одиничним, то демократія, хоч би якою була її класова природа, здебільшого ставить наголос на індивідуальному. Більше того, права людини в демократичній організації суспільства розглядаються як найвища політична цінність, а тому сумнівів про доцільність демократії на сучасному етапі розвитку суспільства не виникає.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_015
3. Головатий М.Ф. Демократія: історія, теорія, практика, 2011. 230 с.
4. Кормич А.І. Зміст та форми сучасної демократії: концептуальні засади Актуальні проблеми політики. 2012. Вип. 47. С. 145-151
5. Латигіна Н. Основні критерії, принципи та рівні здійснення демократії. Політичний менеджмент. 2009. № 3. С. 81-91.

УДК 347.9

Юридичні науки

ПРЕЗУМЦІЯ ДОБРОСОВІСНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

*Дубовських В.,
студентка Сумської філії
Харківський національний
університет внутрішніх справ
м. Суми, Україна*

Останні роки в Україні ознаменувалися початком значущої правової реформи, одним з основних напрямків якої стала судова реформа. Її базові положення: формування самостійної судової влади, доступність правосуддя, захист і неухильне дотримання основних прав і свобод людини в судочинстві.

Своєрідним підсумком перетворень національної судової системи і судочинства стали прийняті наприкінці 2017 року нові редакції процесуальних

кодексів, в тому числі Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України). В останніх редакціях процесуальних законів законодавче закріплення отримав принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами, а термін «добросовісність» набув значного використання в нормах ЦПК України.

На сьогоднішній момент в Україні можна спостерігати новий виток процесуальних змін, пов'язаний з втіленням та подальшим осмисленням основних постулатів європейського права.

Закріплення в ЦПК України загального правила щодо неприпустимості зловживання процесуальними правами очевидно є недостатнім для абсолютного виключення випадків зловживання, про що свідчать численні приклади з судової практики. Окрім того недобросовісна поведінка учасників справи в ЦПК України визначена як підстава для обмеження дії принципів змагальності та диспозитивності, а тому слід чітко розуміти що є добросовісною поведінкою, а яка поведінка може визнаватися такою, що дає можливість судді діяти ініціативно. Дана обставина обумовлює необхідність продовження дослідження сутності та специфічних ознак добросовісності як правової категорії з метою вироблення ефективного процесуального механізму щодо попередження, виявлення та протидії вчинення зловживань процесуальними правами.

Презумпція добросовісності є однією з основоположних неписаних правових презумпцій у цивільному процесі. У загальному вигляді презумпцію процесуальної добросовісності можна сформулювати таким чином: кожен учасник цивільного процесу вважається таким, що діє в цивільному процесі добросовісно, поки не доведе протилежне.

Презумпція добросовісності властиві такі ознаки:

- 1) презумпція добросовісності стосується лише учасників справи;
- 2) презумпція добросовісності поширюється не лише на здійснення процесуальних прав, а й на виконання обов'язків;
- 3) презумпція добросовісності реалізовується лише в тих випадках, коли законом передбачено правові наслідки недобросовісної поведінки, в інших випадках правового значення вона не має;

4) межею добросовісної поведінки учасників цивільного процесу є зловживання процесуальними правами;

5) презумпція добросовісності учасників цивільного процесу може бути спростована, у зв'язку із чим судом застосовуються встановлені законом негативні наслідки для особи, яка діє в цивільному процесі недобросовісно, а також окремі процесуальні обмеження.

У ЦПК закріплені випадки спростування презумпції процесуальної добросовісності та правові наслідки у разі недобросовісної поведінки учасників справи.

УДК 347

Юридичні науки

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Дудник В. М.

студентка 2 курсу групи ПБі-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник: Білоус Т. Й.

к.ю.н., доцент кафедри

цивільного права і процесу

м. Ірпінь, Україна

З кожним днем кількість випадків посягання на права людини стрімко збільшується. Актуальним питанням, ще з часів незалежності України, залишається проблема правового забезпечення цивільних прав та свобод людини і громадянина. З розвитком правової системи України, та й держави загалом, на перший план виноситься людина, як найвища соціальна цінність, тому важливим є належний захист її інтересів, зокрема у сфері цивільного права, адже більшість подій, що трапляються у житті людини, регулюються нормами цивільного права. Таким чином, відповідно до Цивільного кодексу України, кожна особа має право на захист свого цивільного права та інтересу, якщо це не суперечить нормам законодавства. Питання захисту прав людини із застосуванням цивільно-правових способів розглядалось у працях вчених: О.В.

Бігняк, І.В. Венедіктова, М.М. Дякович, Л.Л. Стецюк, Є.О. Харитонов, А.Г. Ярема, Т.М. Ярова та інші.

Цивільно-правовий захист – це система правоохоронних заходів, що здійснюється суб'єктами цивільного права, уповноваженими органами, з метою захисту та поновлення своїх прав та інтересів у випадку посягання чи виникнення загрози посягання на них. Відповідно до ст. 15 ЦК України, держава зобов'язується забезпечувати здійснення заходів стосовно захисту прав та інтересів осіб. Загальними підставами для здійснення цивільно-правового захисту є порушення або посягання, невизнання прав та інтересів людини, які охороняються законом. Щодо конкретних підстав, можна виділити:

- Розкриття таємниці про стан свого здоров'я;
- Позбавлення або обмеження права власності;
- Невиконання умов зобов'язання;
- Посягання на ділову репутацію;
- Порушення норм законодавства при укладенні чи виконанні умов правочину і т.д.;

У цивільному праві загалом виділяють дві форми захисту прав: юрисдикційна та неюрисдикційна. Перша форма передбачає здійснення захисту порушених прав саме уповноваженими і компетентними органами: суд, органи державної влади. Існує загальний та спеціальний порядок, за допомогою яких забезпечується такий захист. Загальний порядок має на меті відстоювання прав у судовому порядку, тоді як спеціальний – через адміністративний порядок, тобто звернення до певних органів, посадових осіб, нотаріусів. На практиці частіше застосовується саме загальний порядок захисту прав, адже суд є центральним органом з урегулювання правових конфліктів. Отже, захист цивільних прав та інтересів здійснюється Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування та нотаріусами. Неюрисдикційна форма включає в себе сукупність заходів та способів захисту прав, що здійснюються особою, яка не виконує владні обов'язки чи посадові повноваження. Він є ефективним через

те, що суб`єкт може самостійно відновлювати свої права та усувати перешкоди у їх реалізації.

«Частиною 2 ст. 16 ЦК встановлено способи захисту цивільних прав та інтересів судом. До них належать:

1) визнання права, використовується у випадку, якщо оспорується, порушується або є загроза посягання на право особи

2) визнання правочину недійсним — існує безліч підстав визнання правочину недійсним: з вадами суб`єктного складу, з вадами волі, форми, змісту або такі, що порушують публічний порядок. Зміст даного способу полягає у поверненні до початкового (первісного) правового становища суб`єктів правовідносин;

3) припинення дії, яка порушує право — застосовується при перешкоджанні одним суб`єктом реалізовувати та забезпечувати здійснення своїх повноважень та прав іншому;

4) відновлення становища, яке існувало до порушення — вважається найбільш ефективним, тому що при застосуванні даного способу здійснюється ліквідація наслідків неправомірної дії та, якщо можливо, повернення становища суб`єктів до первісного вигляду;

5) примусове виконання обов`язку в натурі: якщо внаслідок вчинення певних дій між особами виникають зобов`язання – їх виконання є обов`язковим і забезпечується судом;

6) зміна правовідношення, застосовується до триваючих правовідносин, якщо протягом строку дії правочину змінюються певні обставини суб`єктів правовідносин або внесені зміни до законодавства щодо змісту правовідносин;

7) припинення правовідношення, – це розірвання договору, у зв`язку з порушенням певних норм законодавства або вимог правочину;

8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, має місце у випадку неналежного виконання, що тягне за собою певні збитки або невиконання зобов`язань в цілому. Також сюди відносяться такі

наслідки недійсності правочину, реституція (двостороння, одностороння), недопущення реституції;

9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди: порушник зобов'язаний вчинити такі дії, якщо ним було здійснено посягання на немайнові або майнові права іншої особи;

10) визнання незаконними рішення, дії чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб (передбачає відповідальність органів державної влади та посадових осіб, за порушення прав людини)» [1, с.8-9].

Не зазначений законодавчо, але існує такий спосіб захисту прав особи, як договір. У договорі відокремлюється пункт, у якому передбачаються санкції за порушення прав учасників правовідносин або за невиконання умов, що тягне за собою посягання на їхні права.

Кожна людина має право на захист своїх прав. «Особа за тих чи інших причин може не здійснювати своїх цивільних прав, але це не є підставою для їх припинення, крім випадків, встановлених законом» [2, с.83]. Якщо особа має намір захищати свої права – вона може самостійно обирати форму та спосіб захисту, але з урахуванням обставин, що склалися (наслідки, термін правочину і т.д.). Головною метою цивільно-правового захисту прав людини є не покарання порушника, а відновлення порушених прав особи та, у разі виявлення певної шкоди, відшкодування збитків потерпілому. Таким чином, відповідно до проаналізованої інформації, ми зробили висновок, що в українській державі забезпечується захист прав людини у цивільно-правовій сфері через застосування різноманітних способів, що у більшості випадках мають позитивний результат. Для збільшення відсотку успішного захисту прав людини потрібно здійснити низку змін, пов'язаних насамперед із точним трактуванням змісту форм та способів захисту й етапів його здійснення, тобто коригування нормативної бази, відповідно до якої здійснюється захист прав, реорганізація судових органів для цілеспрямованого розгляду справ, що стосуються порушення цивільних прав осіб та редагування судової практики,

щодо подібних справ. Головним є те, що кожен суб`єкт суспільних відносин повинен розуміти, наскільки важливо дотримуватись норм законодавства та у повній мірі усвідомлювати свою відповідальність за їх порушення.

Література:

1. Цивільний кодекс України : закон України від 16 січня 2003 р. № 45–46. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 47–48. Ст. 8-9.
2. Мазур О. С. Цивільне право України: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 83 с.
3. Яновицька Г. Б. Цивільне право України: навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 104 с.
4. Венедіктова І. В. Цивільно-правові способи захисту охоронюваних законом інтересів: Форум права, 2011. – № 2. – 121 с.

УДК 34:316.7(043.2)

Юридичні науки

ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Жовтобрюх Б.С.,
*студентка факультету
економіки менеджменту та права
Науковий керівник: к.ю.н. Пип'як М.І.
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного
торговельно-економічного університету
м. Вінниця, Україна*

Сучасні процеси модернізації практично всіх сторін суспільного життя в Україні, розвиток демократичної, соціальної, правової держави вимагають подальшого вивчення актуальних проблем сьогодення, пов'язаних, насамперед, із рівнем правової обізнаності громадян. Така наукова проблематика, звісно, не нова, однак беззаперечно знаходить своє місце в процесі теоретичного осмислення, адже деякі питання і досі залишаються недостатньо дослідженими або не знайшли своєї реалізації на практиці.

Вивчення проблеми формування правової культури має високу актуальність ще й тому, що правовий прогрес, до якого прагне Україна, здійснюючи запровадження в життя ідеї створення громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави, може бути реальністю лише за умови, що політична і правова реформа поєднуюватиметься з формуванням правової культури українського суспільства, усіх його соціальних груп. Більше того, без успіху в галузі формування правової культури населення ефективність реформ в Україні буде просто неможливою [3, с. 26].

Серед науковців, які займалися вивченням правової свідомості та правової культури відмітимо наукові праці В. Д. Бабкіна, П. М. Білого, В. Ф. Дубровського, О. С. Дьоміної, Н. М. Оніщенко, Ю. С. Шемшученка та інших.

Складовою загальної культури людства є правова культура, в ній акумулюються досягнення суспільства в розвитку права, правових ідеалів та цінностей, ступінь досягнення держави у сфері захищеності прав і свобод людини [1, с. 1].

І. П. Голосніченко трактує правову культуру як відповідні знання громадян певних положень чинного законодавства, порядку його реалізації, уміння користуватися даними знаннями при застосуванні норм права, їх виконанні [2, с. 24-25].

Говорячи про сьогоднішню нашу державу, варто зазначити, що високого рівня правової культури не вистачає навіть законодавцям, політичним лідерам, керівникам суспільних організацій, не те що пересічним громадянам. І справа не в тому, що вони не знають закону, а в тому, що вони не рахуються з ним. Також помітно, що з покоління в покоління, в Україні проявляється зневага до закону та суду та терпимість до свавілля.

Більше уваги почало приділятися підвищенню рівня правової культури зі створенням незалежної держави. Але швидких позитивних змін та стрімкого росту рівня правосвідомості і правової культури суспільства чекати не доводиться, оскільки це процес ємкий за часом, по відновленню не лише правових, а й культурних цінностей, які пригнічувалися та не визнавалися протягом багатьох поколінь.

Сьогодні правова культура суспільства потребує систематичного раціонального формування, стимулювання та позитивного соціального розвитку. Система мір, спрямованих на формування політико-правових ідей, норм, принципів, що представляють цінності світової та національної правової культури, виступає як правове виховання.[4]

Основним змістом правового виховання вважається залучення людей до знань про державу і право, законність, права та свободи особистості, розуміння сутності правових учень. Отже, метою правового виховання є «створення спеціального інструментарію з донесення до розуму та почуттів кожної людини правових цінностей».

Одним із видів правового виховання є правова просвіта громадян, головним інструментом забезпечення якої є навчальні заклади освіти. Діяльність у сфері правової просвіти громадян включає: викладання правових дисциплін і правове виховання; підготовку розповсюдження і популяризацію юридичної літератури; роз'яснення чинного законодавства; поширення правової інформації; державний контроль над ідеологічним змістом правової освіти. На сьогодні відчувається нагальна потреба у правовому вихованні людини, а тим більше молоді. Суспільство потребує підсилення цілеспрямованої діяльності держави щодо передачі юридичного досвіду, систематичного впливу на свідомість і поведінку людини з метою формування відповідних позитивних уявлень, поглядів, ціннісних орієнтацій, установок, що забезпечують додержання, виконання і використання юридичних норм. [5]

Для цього, потрібно переглянути програми правової освіти студентської молоді з урахуванням інтересів цієї соціально-демографічної групи, адже побудова дійсно демократичної, правової держави, проголошеної Конституцією України, обумовлює суттєве підвищення правової свідомості громадян, їх правової культури, неухильне дотримання ними вимог законодавства.

Найважливішим фактором, що безпосередньо і досить активно впливає на правову культуру людини, є культура правотворчості. Підґрунтям смислової позиції в даному разі являється ставлення до вже готового, закріпленого у нормі

права варіанта поведінки за співвідношенням «правильно – неправильно», «врегульоване — не врегульоване». Стосовно правової культури це означає, що зміст правової норми визначається правилом, яке вказує на те, що має існувати в дійсності. Тобто, те, що законодавець вводить в норму, те й існує як правова реальність. Насправді людині буває дуже складно самотійно визначити своє ставлення до варіанту поведінки [4].

Отже, існує нагальна проблема очищення засобів масової інформації від поширення кримінальних традицій, пропагування жорстокості, насильства і розпусти. Нині в інформаційному просторі відбуваються процеси, які руйнують правосвідомість, правову культуру людини, а особливо молоді, що в свою чергу загрожує нашій державності, національним інтересам. Але можна вважати, що за правильної організації правового виховання, його системності, а також підвищення авторитету державної влади, вдосконалення законодавства можна буде досягти стабільного підвищення рівня правової культури всього суспільства та кожного громадянина зокрема.

Література:

1. Власенко В. П. Генезис поняття «правова культура» у працях вітчизняних та зарубіжних вчених Часопис Академії адвокатури України. 2010. № 4. С. 1-7.
2. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави Право України. 2005 № 4 С. 24-25.
3. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства Право України. 2005 № 4. С. 26-28.
4. Макарова О. В., Крилова Ю. І., Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Проблеми формування правової культури в українському суспільстві. 2015
5. Чорнодід Г. С. Криворізький технічний університет. Сучасний стан правової культури.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ

Пильгун Н. В.*доцент кафедри теорії
та історії держави і права,**к. ю. н., доцент***Клімук О. О.,***студентка I курсу**Юридичний факультет.**Національний авіаційний університет,**м. Київ, Україна*

У сучасному світі право як основний регулятор суспільних відносин виступає одним із найважливіших елементів міжнародного співробітництва. При цьому для забезпечення більш ефективної співпраці необхідно досягти певного рівня відповідності правових систем різних держав. Європейська інтеграція – це той ідеал, до якого бажають рухатися громадяни України, адже вона є процесом реформ у всіх сферах нашого життя, поєднує економічний розвиток з високим соціальним захистом, особистою безпекою і соціальними свободами. Відносини між Україною та Європейським союзом розпочалися у грудні 1991 року, коли міністр закордонних справ Нідерландів, під головуванням якого перебував Європейський Союз в той час, офіційно визнав незалежність України від імені Європейського Союзу.

Однією із закономірностей світового розвитку є розгортання інтеграційних процесів, які посилюються на зламі тисячоліть, поєднуючись одночасно із дезінтеграційними тенденціями. Помітним є вплив міжнародних інтеграційних процесів на функціонування не лише регіональних міжнародних систем і становлення нового міжнародного порядку, а й окремих суспільств та держав, на їх внутрішню політику, на щоденне життя людей. Головним носієм і виразником таких ідей у Європі сьогодні є Європейський союз, лідерство якого серед провідних інтеграційних організацій світу можна вважати беззаперечним.

Євросоюз – це провідний механізм поєднання інтересів переважної більшості європейців у їх прагненні безпеки й процвітання, тож і вибір України, зроблений на користь інтеграції в Європу, є виваженим. Інтеграція в Європу і майбутнє членство в ЄС давно вже стали пріоритетом зовнішньої політики української держави, хоча слід уже говорити про перехід цього питання із розряду суто зовнішньополітичних до таких, які визначають і внутрішньодержавне життя. Інші варіанти утвердження нашої держави на міжнародній арені, як-от: розвиток інтеграційних процесів у рамках СНД, нейтралітет України, створення нового субрегіонального економічного утворення цілком поза зв'язками з ЄС та його країнами-членами хоч і мають право на існування в межах теоретичних розробок, але, як слушно відзначає О. Шаповалова, є мало реальним та недоцільним [1, с.15-18]. Для України європейська інтеграція, зазначає М. Сабан, - це спосіб модернізації національної економіки, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, можливість виходу на внутрішній ринок ЄС [2]. На сучасному етапі дедалі частіше ототожнюють процес європейської інтеграції України із підписання Угоди про асоціацію. Угода про асоціацію між Україною та ЄС є орієнтиром у впровадженні важливих внутрішніх трансформацій в Україні. Вона містить положення про Глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі (ГВЗВТ). ГВЗВТ забезпечить Україні умови для модернізації її торговельних відносин та для економічного розвитку шляхом відкриття ринків та поступової ліквідації митних тарифів та квот, та всеохоплюючого процесу гармонізації законів, норм та правил у різних сферах, пов'язаних із торгівлею. Це створить умови для приведення ключових секторів економіки України у відповідність до стандартів ЄС. Економічна частина Угоди про асоціацію вже почала частково діяти з 1 січня 2016 року [3, с.224-228]. Крім того, європейська перспектива важлива як для України, так і для Європи. Тому потрібна взаємна співпраця. Європейський вибір України – це повернення до нашої національної ідентичності, нагадування того, що є альфою і омегою більше, ніж тисячолітнього нашого

історичного шляху від хрещення Русі України і до посткомуністичної доби. Європейська інтеграція Україні дозволить отримати фінансові ресурси для розвитку економіки, підвищити якість життя громадян, поліпшити систему охорони здоров'я, утвердити принцип верховенства права тощо. Угода про асоціацію між Україною та ЄС – це, по суті, шанс модернізації національної економіки.

Тобто, виходячи із вищенаведеного, можна стверджувати про те, що успішність будь-якої інтеграційної політики полягає не в твердженнях і деклараціях про європейський вибір, а в банальному слідуванні принципам та цілям цієї політики. Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. Саме вона є шляхом модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Література:

1. Шаповалова О. О. Від слів до справи: здобутки та проблеми європейської інтеграції України / О. О. Шаповалова // Зовнішні справи.- 2012.- № 1 с.15-18
2. Сабан М. Про переваги та недоліки інтеграції України до ЄС /Микола Сабан. 07 грудня 2013р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uzhgorod.net.ua/news/54495>
3. Кушнір Н.О., Дяченко Б.І, Асоціація Україна-ЄС: потенційні вигоди та можливі ризики для економіки України / Н.О. Кушнір, Б.І. Дяченко // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. Вип.2 (43).Серія Економіка. С.224-228

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Кобзар В.А, Феськова Н.С

студенти 2 курсу

Навчально-наукового інституту права

Університет державної фіскальної служби України

Ірпінь, Україна

В умовах розвитку сучасного світу, глобалізації всіх економічних процесів та життєдіяльності суспільства, прогресу права та закону, суттєво зростає роль результатів розумової діяльності людини - об'єктів права інтелектуальної власності.

Варто зазначити, що право інтелектуальної власності (згідно з ст. 418 ЦКУ) в Україні — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним Кодексом [1].

Вирішенням та аналізом проблем інтелектуальної власності в Україні у своїх роботах займалися такі вчені, як: Ю. Капиця, Н. Бочарова, Н. Мироненко, Е. Кохановська, М. Паладій та інші. Незважаючи на значні успіхи цих дослідників у сфері вирішення завдань забезпечення функціонування інтелектуальної власності у їх роботах розкрито не повністю узагальнене бачення структури, визначення та ролі інтелектуальної власності [2].

Некоректне поводження з об'єктами права інтелектуальної власності, недостатня обізнаність суспільства у питаннях охорони і захисту таких прав нерідко призводить до їх порушення, що негативно відбивається на міжнародному іміджі держави, руйнує її образ як гідного ділового партнера, серйозного учасника ринкових відносин, характеризує рівень ділової культури країни. Невідкладним завданням для нашої держави є формування культури та поваги до прав інтелектуальної власності [3].

Виходячи з того, що проблема захисту прав інтелектуальної власності відносно недавно стала об'єктом пильної уваги в Україні, ця сфера діяльності містить величезну кількість невирішених питань. Неспростовним є також той факт, що існують істотні відмінності у змісті інтелектуальних прав і речового права власності, які спонукають до принципово різних способів забезпечення їх реалізації та захисту.

В результаті проведення судової реформи 2016 року, для вирішення загальних питань та спорів в даній сфері указом Президента України від 29.09.2017 було створено Вищий суд з питань інтелектуальної власності [4].

Схожа модель існування спеціального суду з питань інтелектуальної власності (патентного суду) існує і в європейських країнах – Австрії, Великобританії, Німеччині, Швеції, Швейцарії розглядають справи на основі норм цивільного процесу, у Німеччині використовується поєднання норм цивільного та адміністративного процесів, в Швеції застосовуються процедури адміністративного процесу [5].

Система інтелектуальної власності в Україні тривалий час не була об'єктом об'єктивного та критичного аналізу. Основними проблемними питаннями правового регулювання прав інтелектуальної власності в Україні є:

- зневага суспільства до права інтелектуальної власності і охорони результатів її діяльності;
- відсутність в державі дієвих механізмів охорони та захисту результатів інтелектуальної творчості;
- спостерігається високий рівень піратства, великі масштаби порушень права інтелектуальної власності;
- недосконалість нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних із введенням об'єктів права інтелектуальної власності, з їх вартісною оцінкою;
- недостатній рівень освіти у сфері інтелектуальної власності, неналежний рівень фахової підготовки суддів, працівників органів МВС, СБУ, митної та податкової служб та інших спеціалістів, діяльність яких пов'язана з відносинами інтелектуальної власності;

- поширеною ситуацією є нехтування правами авторів у сфері суміжних прав;

- недосконалість нормативно-правової бази щодо регулювання питань розподілу прав на результати творчої діяльності, виконані за рахунок бюджетних коштів [3] ;

Недосконалість цієї системи гальмує розвиток економіки України, зокрема – відлякує інвесторів у наукоємних галузях. Для розв'язання проблем у цій сфері необхідно терміново розглянути законопроекти про зміни в системі захисту власності.

Потребує вдосконалення порядок судового розгляду спорів щодо прав інтелектуальної власності. Часто постає проблема, яка стосується недостатньої кількості спеціально підготовлених суддів, які здатні розв'язати спірні питання з дотриманням прав інтелектуальної власності. Нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності постійно вдосконалюється і оновлюється, тому необхідно створити правові механізми, які дозволять максимально захистити національного виробника та іноземного інвестора від правопорушень та зловживань у цій сфері, кількість яких невпинно зростає [6].

Залишається актуальним питання щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій у сфері інтелектуальної власності шляхом вдосконалення системи безперервної освіти шляхом широкого застосування дистанційних технологій навчання та сучасних форм організації навчального процесу [7].

В цілому, одним з пріоритетів розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні має стати упровадження кращих європейських та світових практик у тісній взаємодії з партнерами – Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Європейським патентним відомством, а також провідними патентними відомствами країн-партнерів

Отже, реформування законодавства України триває, і це дає можливість сподіватися, що існуючі прогалини в системі нормативної охорони прав

інтелектуальної власності та їх практичного захисту можна ефективно подолати. Нагальним питанням постає дотримання встановлених правових норм в галузі охорони та захисту інтелектуальної власності, підготовка кваліфікованих працівників, до компетенції яких належить вирішення спірних питань у зазначеній сфері. Від розв'язання проблеми створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкурентоспроможності у світовій й соціально-економічній системі.

Література:

1. Цивільний Кодекс України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356, режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n2> (дата звернення 19.11.2019)
2. Васильєв О.В. Інтелектуальна власність: визначення, структура та роль у сучасних економічних умовах / О.В. Васильєв // Економіка і суспільство. – 2016. – № 6. – С. 53-57.
3. Романчик Т. В. Проблемні питання захисту прав інтелектуальної власності в Україні. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/Kh-PIPress/25546/3/Romanchyk_Problemni_pytannia_2014.pdf
4. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2683461-10-faktiv-pro-sudovu-reformu.html> (дата звернення 22.11.2019)
5. URL: <https://www.smartsolutions.ua/ua/stvorennya-vishhogo-sudu-z-pitan-intelektualnoi-vlasnosti-do-chogo-gotuvatysya> (дата звернення 10.11.2019)
6. Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: навч. посіб. / В. К. Матвійчук, С. А. Пилипенко, Т. П. Устименко та ін. – К.: Національна академія управління, 2014. – 352 с.
7. Паладі М. Удосконалення державної системи правової охорони інтелектуальної власності - найважливіша складова інноваційного розвитку України. URL : http://www1.nas.gov.ua/svit/Article/Pages/10_3536_2.aspx .

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

*Козловська А.І.,
студентка факультету
економіки менеджменту та права
Вінницького торговельно-економічного
інститут КНТЕУ*

Питання правового регулювання забезпечення екологічної безпеки нині отримали особливої актуальності та важливості. Слід зважити і на останні тенденції, що свідчать про значне занепокоєння питаннями ефективності забезпечення екологічної безпеки не лише на рівні науковців, громадських організацій, окремих зацікавлених інституцій, а насамперед, на найвищому державному рівні, що втілюється переважно у міждержавні, консолідовані, юридично-значущі рішення з формуванням відповідних фінансових фондів. Відтак, вирішення зазначеного питання лежить насамперед у площині правової регламентації екологічних вимог та нормативів.

Дослідженням аспектів екологічної безпеки та проблем її забезпечення здійснюється у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: В. І. Андрійцев, О.С. Баб'як, В. М. Комарницький, В. І. Шувченко, Ю.Л. Власенко, А.П. Гетьман, І.В. Гиренко, А.П. Гетьман, В.А. Зуєв, В.М. Єрмоленко, Т.О. Коломоєць, А.В. Котелевець, В.В. Костицький, І.О. Краснова, В. І. Курило, О.П. Світличний, Ю.С.Шемшученко та інші.

Метою даного дослідження є визначення основних аспектів правового забезпечення екологічної безпеки.

Вважається, що першим міжнародним нормативним документом, у якому було закріплено термін «екологічна безпека», є Декларація щодо навколишнього середовища й розвитку, прийнята на Конференції ООН з навколишнього середовища й розвитку, яка відбулася 14 червня 1992 року в Ріо-де-Жанейро. У Декларації проголошено 27 принципів, що широко

застосовуються і сьогодні. Серед них виділити зазначити такі:

- 1) світ, розвиток і охорона навколишнього середовища взаємопов'язані;
- 2) турбота про людину є центральною ланкою в діяльності щодо забезпечення сталого розвитку;
- 3) люди мають право жити в доброму здоров'ї та плідно трудитися в гармонії з природою;
- 4) держави приймають ефективні законодавчі акти в галузі охорони навколишнього середовища;
- 5) захист навколишнього середовища на благо нинішнього й майбутніх поколінь;
- 6) забезпечення екологічної безпеки;
- 7) контроль за дотриманням міжнародних договорів з охорони навколишнього середовища тощо [2, с. 33].

Поняття «екологічної безпеки» увійшло до законодавства України з прийняттям Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року та набуло свого нормативно-правового закріплення в законодавчих та підзаконних актах загально регулятивного та охоронного спрямування. Зокрема, в Законі України від 25 червня 1991 року «Про охорону навколишнього природного середовища» статті 9, екологічна безпека визначається як стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей, що гарантується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних екологічних, політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів [1, с. 66].

В свою чергу, джерела правового регулювання екологічної безпеки – це нормативно-правові акти, прийняті органом державної влади або органом місцевого самоврядування в межах встановленої для них компетенції, які встановлюють, змінюють або припиняють еколого-правові норми – юридичні обов'язкові моделі поведінки учасників екологічних відносин.

У Конституції (ст. 16 та 50) врегульовані найважливіші суспільні відносини у сфері забезпечення екологічної безпеки. Зокрема, ст. 16 передбачає, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу визнано обов'язком держави [3].

Проте першим нормативним актом, який фактично закріпив принципи екологічної безпеки в Україні, стала Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., яка має спеціальний розділ «Екологічна безпека», в якому передбачено, що Україна дбає про екологічну безпеку громадян, про генофонд народу, його молодого покоління, а також має право заборонити будівництво та припинити функціонування будь-яких суб'єктів, які спричиняють загрозу екологічній безпеці. Найбільш повно та цілеспрямовано питання забезпечення екологічної безпеки були відображені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року. Уже в преамбулі цього Закону вказується, що охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини незалежно від сфери господарювання є невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку. Закон чітко визначає принцип пріоритету вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів, лімітів використання природних ресурсів при здійсненні суб'єктами господарювання діяльності, що пов'язана із підвищеною екологічною небезпекою, гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей, необхідність екологізації відповідного виробництва на основі виконання комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій та інше (ст. 3 цього Закону). У зв'язку з цим Законом визначається перелік органів державної влади та місцевого самоврядування, а також їх повноваження у сфері забезпечення екологічної безпеки [5].

Відповідну роль у регулюванні правовідносин у сфері забезпечення екологічної безпеки відіграють і деякі поресурсові нормативні акти, які визначають нормативи та ліміти використання окремих природних ресурсів для здійснення викидів та скидів забруднюючих речовин, розміщення відходів тощо. До складу таких нормативно-правових актів входять, зокрема, кодифіковані поресурсові акти, якими є: Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р.; Водний кодекс України від 6 червня 1995 р.; Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. (в редакції Закону України від 8 лютого 2006 р.); Кодекс України «Про надра» від 27 липня 1994 р.; Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 21 червня 2001 р. тощо. Однак норми, які регулюють питання забезпечення екологічної безпеки, крім вищезазначених нормативно-правових актів, містяться в цілій низці інших, доволі часто не екологічних нормативних актах [3, с. 97].

Таким чином, під механізмом адміністративно-правового забезпечення екологічної безпеки можна розуміти цілісну систему правових заходів, за допомогою яких здійснюється нормативне впорядкування організації й функціонування об'єктів управління, вплив на суспільні відносини у сфері забезпечення екологічної безпеки для виконання суб'єктами встановлених обов'язків щодо охорони навколишнього середовища, захисту екологічних прав і свобод громадян в умовах дії спеціальних адміністративно-правових режимів.

Література:

1. Гетьман А.П. Екологічне право України: навч. посіб. Харків.: Право, 2017. 381 с.
2. Гетьман А. П. Екологічне право: підруч. Х.: Право, 2013. 432 с.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Краснова Ю.А. Міжнародно-правове регулювання екологічної безпеки. Адміністративне право і процес: науково-практичний журнал. 2016. № 1 (15). С. 96-105.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 черв. 1991 р. №1264-XI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОГО
ЗАКОНОДАВСТВА

*Козловська А.І.,
студентка факультету
економіки менеджменту та права
Вінницького торговельно-економічного
інституту КНТЕУ*

В умовах збільшення негативного впливу на природу, систематичного порушення правил використання природних ресурсів все більшої актуальності набуває питання охорони навколишнього природного середовища. Економічно розвинуті країни усвідомили та сформували загальні засади щодо необхідності збалансованого соціально-економічного розвитку суспільства та охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Питання, які окреслюють теоретичні підходи до визначення поняття та особливостей юридичної відповідальності за порушення природоохоронного законодавства, досліджували вчені: В. Авер'янов, А. Биков, В. Вернадський, А. Качинський, В. Писарев, С. Кравченко, М. Ковалів, О. Остапенко, В. Селіванов, Н. Реймерс, Б. Скіннер, А. Урсул, М. Хилько, В. Кравців, О. Половян та ін.

Метою даного дослідження є визначення основних аспектів відповідальності за порушення природоохоронного законодавства.

Відповідальність в екологічному праві є важливим складовим елементом правового забезпечення раціонального природокористування, відновлення екологічних об'єктів і охорони довкілля, яка, в свою чергу, має на меті покарання винних, припинення і попередження порушень законодавства у галузі природокористування та охорони навколишнього природного середовища, а також поновлення порушених прав власників природних ресурсів і природокористувачів тощо [4, с. 66].

Відносини у сфері охорони навколишнього середовища і використання природних ресурсів урегульовано цілою низкою нормативно-правових актів,

серед яких закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України», а також Водний, Земельний та Лісовий кодекси і Кодекс про надра. Кожен з цих документів регулює ту чи іншу сферу екологічних правовідносин і встановлює певні правила, що є обов'язковими для виконання усіма учасниками таких правовідносин. І цілком логічно, що якщо існують певні правила, то існують і норми, які встановлюють відповідальність за їх порушення.

У ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначено, що порушення законодавства України про охорону навколишнього середовища тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільну і кримінальну відповідальність [2].

Найбільш поширеною є адміністративна відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Підставою для її застосування є понад дві сотні адміністративних екологічних правопорушень, різні види і склади яких передбачено Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Перелік адміністративних правопорушень щодо охорони та використання природних ресурсів міститься в розділі 7 КУпАП «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини». Так, адміністративні порушення в сфері природоохоронного законодавства поділяють на декілька груп: правопорушення, що стосуються права власності на природні ресурси (ст. 47-51 КУпАП); правопорушення щодо права користування земельною ділянкою (ст. ст. 52-56, 188-5 КУпАП); правопорушення щодо вимог охорони надр (ст. 57-58 КУпАП); правопорушення щодо користування водними ресурсами (ст. ст. 48, 59-62 КУпАП); правопорушення щодо права користування об'єктами тваринного світу (ст. 85-89 КУпАП) [2].

Особливості застосування цивільного відповідальності за порушення екологічного законодавства зазначені у ст. 69 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», яка передбачає, що шкода, заподіяна

внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, підлягає компенсації у повному обсязі [3].

Поряд з кримінальною, цивільною та адміністративною, можлива і дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення. Вона застосовується до осіб, які під час виконання своїх посадових обов'язків порушують екологічні вимоги та інші вимоги дисципліни праці, пов'язані з використанням природних ресурсів, охороною навколишнього середовища, забезпеченням екологічної безпеки.

Таким чином, за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища може настати: дисциплінарна, адміністративна, цивільна і кримінальна відповідальність. Підставою притягнення особи до відповідальності є вчинення правопорушення.

Адміністративна відповідальність передбачається Кодексом України про адміністративні правопорушення та супроводжується накладанням штрафу (в окремих випадках з конфіскацією незаконно добутих об'єктів навколишнього середовища або заборонених знарядь добування). Також, інколи, може застосовуватись попередження [5].

Література:

1. Гетьман А.П. Екологічне право України: навч. посіб. Харків.: Право, 2017. 381 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення, прийнятий Верховною Радою УРСР 7 грудня 1984р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 черв. 1991 р. №1264-XI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Ткачук О. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення, 2017. URL: <http://yur-gazeta.com>
5. Циганок Л., Ванюрський О. Відповідальність за порушення екологічного законодавства № 8, 2017. URL: <http://ecolog-ua.com/articles/vidpovidalnist-za-porushennya-ekologichnogo-zakonodavstva-2017>

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПОЛІТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Колеснік Є.В.
студентка НЮУ
імені Ярослава Мудрого
Групи 04-19м-02

Принцип рівності є основоположною засадою забезпечення прав і свобод людини, який міститься в численних міжнародних нормативно-правових актах. Але чи є рівним ставлення до жінки у спільноті? Протягом великої кількості часу характер відношення до жінки як члена суспільства зазнавав змін: спочатку до неї ставились виключно як до дружини, матері, пізніше подібні погляди суспільства отримали тенденцію до трансформації.

На сьогоднішній день питання місця жінки у світі порівняно із чоловіком, питання рівності між ними є важливим підґрунтям досліджень, результати яких здатні змінити стереотипні уявлення. Оскільки ми живемо в демократичному суспільстві, то жінкам повинна надаватися можливість на участь у найрізноманітніших сферах життя.

Ідея гендерної рівності знайшла своє відображення ще у далекому 1957 році, закріпившись у Римських договорах, пізніше у Маастрихтському договорі в 1992 році, потім в Амстердамському договорі, також приділено увагу гендерній рівності у Хартії основних прав ЄС (2000), Лісабонській угоді (2007) та у консолідованих версіях Договору про Європейський Союз і Договору про функціонування Європейського Союзу (2010).

Окрім цього, питання гендерної рівності регулюється Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 року, Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, Конвенцією Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами 2011 року, Рекомендацією № CM/Rec(2017) Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо гендерної рівності в

аудіовізуальному секторі, Рекомендацією CM/Rec(2007) про стандарти та механізми гендерної рівності та багато ін.

Останні півстоліття звідусіль лунають заклики про гендерну рівність. Що ж таке «гендер»? Н. Буковинська пише, що до 1970-х рр. терміни «стать» і «гендер» вживались як синоніми, однак із початком сексуальної революції вони почали протиставлятися одне одному. Науковець пояснює, що перше поняття означає біологічну стать, а друге – соціальну стать, або соціально закріплену роль, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків [1, с. 191].

Поняття «гендер» ввела у соціальні науки Е. Оклей в 1970-і роки для визначення соціальної статі людини на відміну від біологічної. Вона підкреслює, що чоловічі і жіночі ролі в суспільстві конструюються і визначаються соціально. А тому їх зміна задля справедливого розподілу ресурсів і доходів, прав і обов'язків аж ніяк не підриває основ людського суспільства, як намагаються переконати прихильники традиційних засад, а, навпаки, є способом встановлення справжньої гармонії в ньому і забезпечення прав людини [2, с. 128].

Подібне визначення «гендеру» дала Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами 2011 року або ж Стамбульська конвенція. До речі, саме цим документом вперше на міжнародного рівні було закріплено вказане поняття. Так, «гендер» за Стамбульською конвенцією - це соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків [3, с. 13].

Слід зазначити, що питання гендерної рівності ми розглядаємо як складову політики держави, тому що вчинення ефективних дій у сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, яке б мало успішний результат, можливе лише з боку держави завдяки застосуванню нею правового регулювання. Як зазначає Т. Мельник, гендерною політикою є механізмом забезпечення гендерної рівності, тобто впорядкована система міжнародних, регіональних і національних

організаційних структур державного і громадського характеру, діяльність яких спрямована на утвердження цінності гендерної рівності в усіх сферах соціального життя, гарантування здійснення вироблених ним гендерних стратегій і відповідної до них гендерної політики [4, с. 78].

Так, гендерна рівність у політиці Європейського Союзу характеризується подвійним підходом: втілення політики «гендерної пріоритетизації» (gender mainstreaming) та ініціювання спеціальних заходів (specific measures) [5, с.10].

«Гендерна пріоритетизація» ще має назву гендерний мейнстрімінг, вона була записана у Пекінській Платформі дій і затверджена офіційно на Четвертій Всесвітній конференції із становища жінок у Пекіні в 1995 році. Гендерна пріоритетизація передбачає (ре)організацію, вдосконалення, формування та оцінку політичних процесів у такий спосіб, щоб учасники та учасниці процесу прийняття політичних рішень використовували гендерний підхід в усіх галузях політики і на всіх етапах. Іншими словами, досягнення гендерної рівності є пріоритетом всіх політичних процесів. Черняхівська пише, що під «гендерним мейнстрімінгом» слід розуміти залучення гендерної перспективи на кожному етапі політичного процесу – розроблення, реалізацію, моніторинг та оцінювання – з метою просування принципів гендерної рівності між чоловіками і жінками, створення простору для реалізації здібностей кожного як на приватному, так і на публічному рівнях [6, с. 78]. Т.В. Хавлін зазначає, що суть стратегії «гендерного мейнстріму» орієнтована на трансформацію суспільних інституцій та організацій, які служать бар'єром на шляху досягнення гендерної рівності [7, с. 114]. Дійсно, аби досягти успіху з впровадження заходів гендерної рівності, ефективним буде застосування останніх на кожному етапі здійснення політики, вимагаючи дієвих змін від державних інститутів, лише тоді можна розраховувати на позитивний результат.

Необхідно приділити увагу і механізму здійснення «гендерного мейнстріму». Так, аби в повній мірі відповідати вимогам «гендерної пріоритетизації», слід виконати чотири послідовні дії. Відповідно, на першому етапі, який є підготовчим, має бути здійснена організація та виконання

структурної і культурної бази для реалізації принципів рівних можливостей. Другий етап - це «експертиза специфіки, тобто «вивчення гендерних відмінностей»: дослідження існуючої ситуації гендерної (не)рівності та виокремлення пріоритетних сфер. На третьому етапі відбувається оцінювання ефективності гендерної політики. Мова йде про аналіз її потенційного впливу на забезпечення участі (оцінка як кількісних, так і якісних показників), розподіл ресурсів, норм, цінностей (в тому числі орієнтація на залучення чоловіків до домашньої неоплачуваної праці) та прав. І, нарешті, в рамках четвертого етапу ми можемо говорити про «політику переконструювання», що означає визначення проблемних зон та їх ліквідація/заміна згідно з комплексним підходом [5, с. 12].

Щодо другого підходу гендерної політики Європейського Союзу, а саме ініціювання спеціальних заходів, то ними є: законодавство, інформаційно-просвітницькі кампанії, фінансові програми. Мета перелічених заходів полягає у розв'язанні конкретних проблем, наприклад різниця в оплаті праці, брак представництва жінок, наприклад, у певних сферах зайнятості тощо.

Важливе значення має створення у 2006 році Європейського інституту з питань гендерної рівності (European Institute for Gender Equality). Його метою діяльності є інтегрування принципів рівності в політику Європейського Союзу та країн-членів, подолання дискримінації за статевою ознакою, сприяння підвищенню обізнаності громадян з питань гендерної рівності. До безпосередніх завдань діяльності інституту належать:

- збір, аналіз і розповсюдження інформації стосовно гендерної рівності, у тому числі результатів досліджень і успішної практики упровадження рівних прав і можливостей;
- пропозиції стосовно напрямків досліджень;
- покращення методології збору даних;
- розробка і поширення методологічних інструментів задля інтеграції гендерної рівності у стратегії Європейського Союзу та в національні політики;
- проведення досліджень із питань гендерної рівності у Європі;

- започаткування і координація Європейської мережі гендерної рівності тощо [5, с. 15].

У межах роботи Європейського інституту з питань гендерної рівності діє основна консультативна платформа «ЄвроГендерна мережа» («EuroGender Network»). Завдяки їй, дослідниці, експерти, політичні діячі із держав-членів ЄС та різних інституцій мають можливість здійснювати обмін ресурсами, знаннями та успішними практиками у сфері забезпечення гендерної рівності [8].

Потреба жінок в однакових можливостях для реалізації ними своїх прав і виконання обов'язків з метою рівного співіснування в усіх сферах життєдіяльності є нашим сьогоденням. На прикладі Європейського Союзу ми бачимо, що усунення гендерної нерівності **не є** чимось нездійсненним, а цілком реальним, хоча і потребує досить великої кількості ресурсів. Важливо, щоб просування гендерної рівності здійснювалося систематично, а вказана політика стала невід'ємною частиною політичного життя демократичних держав, яка б з кожним роком тільки вдосконалювалась.

Література:

1. Буковинська Н. П. Гендерна рівність: шлях до успіху чи загроза майбутньому? / Н. П. Буковинська. // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – №3. – С. 191-194
2. Законодавчі засади інституалізації гендерної рівності в Україні / М. Майор // Політичний менеджмент. – 2009. – №6. – с. 127–134
3. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами: Конвенція Ради Європи від 2011 року // [Електронний ресурс] . – режим доступу: <https://rm.coe.int/1680093d9e>
4. Мельник Т.М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності. Друге доповнене видання. – К.: Стилос, 2010. – 437 с.
5. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики. – Київ, 2015 р. // [Електронний ресурс] . – режим доступу: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/genderna_pol_tika_s.pdf

6. Черняхівська Вікторія Валеріївна. Гендерна політика в системі державного управління: Україна та європейський досвід : дис. канд. держ. упр. : 25.00.01 / Черняхівська Вікторія Валеріївна. – Київ, 2017. – 257 с.

7. Хавлін Т.В. Гендерна політика в рамках Європейського Союзу та український вимір / Хавлін Т.В.. // Політика. – 2008. – С. 113–122

8. Інтернет- ресурс консультаційна платформа «ЄвроГендерна мережа» («EuroGender Network») // [Електронний ресурс] . – режим доступу: <https://eurogender.eige.europa.eu/>

Юридичні науки

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Колісник Мар'яна Ярославівна

Студентка 3 курсу

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного

університету імені Ярослава Мудрого

м. Полтава, Україна

Проблема протидії тероризму в сучасних умовах має міжнародний характер, адже від її вирішення залежить майбутній порядок в суспільстві. Практично кожна держава, незалежно від стану її економічного розвитку та політичного устрою, може стати ареною для терористичних подій. Тероризм являє собою загрозу міжнародному миру та безпеці, терористичне насильство створює загрозу для основоположних загальнолюдських цінностей, що передбачає антитерористичну активність усіх держав. Як свідчать останні події у світі, тероризм становить суттєву загрозу як для держав з високим рівнем демократії, так і для держав, що знаходяться на перехідному етапі свого розвитку.

Актуальність даної теми полягає в тому, що питання захисту прав людини в умовах боротьби з тероризмом стоїть на порядку денному

міжнародного співтовариства уже декілька років, оскільки недостатньо чіткі юридичні механізми боротьби з тероризмом створюють сприятливі умови для можливості діяти всупереч правових норм.

Велику роль відіграють науковці, які аналізують психологічні та раціональні пояснення причин тероризму і методи протидії йому, такі як Д. Порта, Дж. Пост, П. Вилкінсон, М. Кріншоу, Д. Рапопорт, Ф. Барнабі, М. Мерфі та інші [1]. Серед українських вчених, які досліджують дану проблематику, потрібно відокремити праці В.Ф. Антипенка, В.О. Глушкова, В.П. Ємельянова та інших.

Тероризм (від латинського *terror* – страх, залякування) – це форма політичного екстремізму, застосування найжорсткіших методів насилля, включаючи фізичне знищення людей для досягнення певних цілей. Тероризм здійснюється окремими особами, групами, що виражають інтереси певних політичних рухів або представляють країну [2].

Відповідно до Закону України “Про боротьбу з тероризмом” від 20 березня 2003 р. № 638-IV тероризм — це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров’я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [3].

Провідним міжнародним органом у боротьбі з тероризмом є Організація Об’єднаних Націй (далі — ООН), діяльність, щодо вирішення проблеми тероризму, якої здійснювалась у двох основних напрямках: 1) розроблення заходів, спрямованих на боротьбу з конкретними видами терористичних акцій; 2) розгляд проблеми міжнародного тероризму в цілому з метою вироблення єдиної уніфікованої системи нормативних положень та конкретних заходів в цій сфері.

У резолюції 1456, прийнятій Радою Безпеки ООН на її засіданні 20 січня 2003 р., визначено, що “тероризм можна перемогти лише шляхом застосування, відповідно до статуту ООН і міжнародного права, стійкого всеохоплюючого підходу, що включає активну участь і співробітництво всіх держав,

міжнародних і релігійних організацій, а також шляхом активізації зусиль на національному рівні” [4, с. 25].

Відомий дослідник проблем тероризму В.Є. Петрищев вказує, що тероризм багатоманітний за своєю природою, рухомими силами, цілями, формами. Він по-різному виявляє себе в різних державах та регіонах світу. В сучасних умовах влада кожної держави, формуючи та втілюючи в життя свою внутрішню та зовнішню політику, керується своїми національними інтересами [5, с. 124-125].

Зважаючи на те, що в сучасних умовах значна частина засобів протидії тероризму належить до внутрішньої компетенції кожної держави, розвиток вітчизняного законодавства у сфері протидії тероризму має відбуватися на основі його узгодження з міжнародним правом у цій сфері та базуватися на існуючому правотворчому досвіді зарубіжних держав. Окрім того, характерна риса сучасного міжнародного права полягає у здійсненні ним своїх функцій за умови все більш тісної взаємодії з внутрішнім правом держав.

У правовій науці не вироблено єдиного підходу до найменування процесу узгодження національного і міжнародного (європейського) права. Найбільш вдалим у даному випадку, – вказує Ю.С. Шемшученко, – є поняття „гармонізація”. Воно не зводить відповідний процес до простого імплементації міжнародних норм у національне законодавство чи наближення (адаптація) міжнародного і внутрішнього права. Гармонізація передбачає взаємне узгодження відповідних правових систем на засадах їх спільного збагачення і розвитку” [6, с. 9].

М.І. Хавронюк вважає доцільним гармонізувати законодавство України про кримінальну відповідальність із законодавством Ради Європи, ЄС та іншими міждержавними інституціями в частині, яка передбачає відповідальність за злочинні діяння терористичного характеру [7, с. 122].

Саме шляхом узгодження національного законодавства з правовим масивом цих організацій можливе більш швидке та ефективне вдосконалення законодавства України” [8, с. 18].

Як наголошує В. Є. Петрищев: «удосконалення антитерористичного законодавства не вирішує всіх проблем, які створює сьогодні тероризм для окремих країн та цілого світу. Адже закони, спрямовані на боротьбу з тероризмом, по суті, націлені на припинення терористичних проявів та покарання осіб. Між тим набагато важливіше запобігти такого роду діям» [5].

Для подолання організаційно-правових проблем, я пропоную на міжнародному рівні розробити та прийняти єдину універсальну конвенцію про боротьбу з тероризмом, яка давала б можливість світовій спільноті, з одного боку, всебічно і більш ефективно вести боротьбу з тероризмом, а з іншого - дозволила б мати чітке визначення цілісного юридичного поняття «тероризм».

Важливим є закріплення на міжнародному та національному рівні науково-теоретичного визначення такої категорії як «принципи протидії тероризму», так як вони не є чітко регламентованими. На мою думку, такими «принципами протидії тероризму» могли б бути: системність, цілеспрямованість, динамічність, єдність зусиль, законність, об'єктивність та неупередженість, професіоналізм.

З метою відповідності міжнародним нормам, я пропоную на національному рівні закріпити механізм (процедуру) визнання організації терористичною, визначення критеріїв, за якими суб'єкт може бути визнаний таким, що здійснює терористичну діяльність, або таким, що їй сприяє, уточнення переліку суб'єктів боротьби з тероризмом, так як це запроваджено у багатьох країнах світу з питань ведення списків (переліків) осіб, груп та організацій, стосовно яких запроваджено низку санкційних заходів, здійснюється суворий контроль з метою недопущення надання ними фінансової, матеріальної або іншої допомоги терористичним організаціям.

Також можливе розроблення концепції висвітлення антитерористичної проблематики в засобах масової інформації. Це натомість розширить інструментарій правозастосовних органів у сфері протидії терористичній діяльності та дасть можливість ефективно здійснювати попередження та припинення діяльності суб'єктів тероризму, зокрема пропаганді і поширення ідеології тероризму.

Виявлені проблеми нормативного забезпечення, які полягають у „подвійній криміналізації” потрібно вирішити шляхом спільної згоди державами-учасниками щодо основних понять і термінів, які використовуються у цій сфері, тобто гармонізація законодавства України з правовими системами міжнародних організацій.

Система міжнародних та національних заходів протидії тероризму потребує удосконалення, за допомогою наступних способів і методів: а) задіяння усього комплексу політичних, соціальних, економічних та інших засобів міжнародних і національних інституцій та створення міждержавної та національної системи протидії тероризму; б) імплементація норм міжнародного законодавства щодо протидії тероризму в національне законодавство кожної з країн світової спільноти; в) створення ефективних механізмів міжнародного контролю за впровадженням рішень ООН та інших міжнародних інституцій у життя кожної з країн її членів; г) взаємодія суб'єктів боротьби з тероризмом із правоохоронними органами та спеціальними службами іноземних держав, антитерористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС, іншими міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом, на підставі міжнародних договорів.

Як висновок, слід зазначити, що тероризм це явище, яке постійно змінюється, звертається до нових способів, використовує у своїй практиці жорсткі засоби і технології. Цілий ряд політичних, соціальних, психологічних та історичних чинників, які несе сучасний тероризм, визначають істотні відмінності в підходах до розкриття змісту цього явища [9]. Надійне запобігання тероризму вимагає всеосяжного підходу, активізації спільних політичних, економічних і силових дій з боку всіх країн міжнародного співтовариства.

Література:

1. Абдурахманов С.Ш. О сущности тероризма / С.Ш. Абдурахманов// Гуманитарные и социально-экономические науки. – М. – 2008. – №4. – 190 с.
2. Лакішин Х. М. Феномен тероризму в умовах сучасної глобалізаційного розвитку / Х.М. Лакішин // Нова парадигма. Журнал наук. праць. – 2009. – Вип: 83. – 168 с.

3. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-15>

4. Международно-правовые основы борьбы с терроризмом: Сб. док. / Сост. В.В. Овчинский.–М.: ИНФРА-М., 2003. – 480 с.

5. Петрищев В.Е. Заметки о терроризме. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 288 с.

6. Шемшученко Ю.С. Гармонізація законодавства України з міжнародним і європейським правом // Європа, Японія, Україна: шляхи демократизації державно-правових систем: Матеріали міжнар. наук. конф., м. Київ, 17-20 жовт. 2000 р. – К., 2000. – С. 8-14.

7. Хавронюк М.І. Сучасне загальноєвропейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації: Монографія. – К.: Істина, 2005. – 264 с.

8. Опришко В.Ф. Теоретичні та практичні аспекти механізму гармонізації законодавства України з міжнародним правом // Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом: Матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 1998 р. – К., 1998. – С. 11-25.

9. Овчинникова Г.В. Терроризм: Сер. „Современные стандарты в угол. праве и угол. процессе” / Науч. ред. проф. Б.В. Волженкин. – СПб., 1998. – 36 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК

*Колокольна Наталія Сергіївна,
Студентка 5 курсу, групи ПМЦ-19-1
Науковий керівник: Новицька Н.Б.,
доктор юридичних наук, доцент
кафедри цивільного права та процесу*

Удосконалення правової охорони торгівельних марок певною мірою залежить від основного призначення торгових марок і полягає в розрізненні товарів, робіт і послуг одних виробників від однорідних товарів, робіт і послуг інших. В умовах ринкової економіки така індивідуалізація є вкрай необхідною. Вона дозволяє споживачеві відрізнити продукцію того чи іншого виробництва серед безлічі представлених на ринку товарів і послуг різних виробників. Більш того, торговельна марка є орієнтиром для споживача, вказуючи на якість товарів, робіт послуг.

Законодавство про торговельні марки становить сукупність правових норм, що містяться в різних нормативно-правових актах: Цивільному кодексі України, який містить окрему книгу, в якій є розділи присвячені торговельним маркам; Господарському кодексі України, а саме у статтях 157, 159; а головне у Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», який комплексно регулює відносини у сфері оформлення, використання та охорони торговельних марок. В цілому законодавство про торговельні марки сформувалося та має певну практику його застосування. У той же час, воно містить ряд прогалин, суперечливих положень, в зв'язку з чим, потребує вдосконалення.

Зокрема, доцільно на законодавчому рівні розмежувати колективну торговельну марку і торгову марку, право на яку належить кільком особам. Цим видам торговельних марок присвячена ст. 158 Господарського кодексу

«Правомочності щодо використання торговельної марки, право на яку належить кільком особам»[2].

Її аналіз свідчить про те, що в назві і змісті цієї статті відбулося змішування цих правових категорій: про колективну торговельну марку йдеться в змісті статті - «торгова марка об'єднання» і «торгової марки, право на яку належить кільком особам» (назва статті). Ці категорії торгових марок мають різний правовий режим. Право на колективну торговельну марку належить одному суб'єкту - об'єднанню підприємств, а підприємства, що входять до такого об'єднання, наділені лише правами на використання колективної марки під контролем об'єднання. Така торговельна марка призначена для позначення товарів, вироблених учасниками об'єднання і володіють однаковими якісними і іншими загальними характеристиками. Право на її використання не може бути передано підприємству, що не входить до складу даного господарського об'єднання. Що стосується торговельної марки, що належить кільком особам (про яку йде мова в назві статті), то права на неї мають усі співвласниками свідоцтва з усіма наслідками, що випливають з цього правовими наслідками. Тому назву ст. 158 Господарського кодексу України слід привести у відповідність з її змістом, назвавши статтю «Використання колективної торговельної марки».

Вдосконалення вимагають формулювання в законі підстав, за наявності яких в наданні правової охорони торговельної марки може бути відмовлено. Такі підстави перераховані в ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та деталізовані в Правилах складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг [3]. Однією з підстав відмови у видачі свідоцтва на торговельну марку є тотожність заявленого позначення або його подібність до ступеня змішання з фірмовими найменуваннями, що відомі в Україні і належать іншим особам, які мають право на них до дати подання заявки до Установи щодо таких же або споріднених з ними товарів і послуг. Застосування цієї норми утруднено на практиці в зв'язку з відсутністю в законодавстві критеріїв популярності

фірмового найменування. Фахівці в цій сфері пропонують використовувати критерії, передбачені для встановлення загальновідомості торгової марки в ст. 25 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Однак Вищий господарський суд України, коментуючи рішення апеляційного господарського суду, який застосував зазначену ст. 25 по аналогії, зазначив, що дані відносини не є подібними за змістом, враховуючи, що визнання знака загальновідомим і популярність в Україні фірмового найменування є різними за своєю суттю поняттями. У зв'язку з цим виникає необхідність встановлення критеріїв популярності фірмового найменування [4].

Уточнення потребують і деякі інші підстави для відмови в реєстрації торгових марок. У ст. 6 зазначеного Закону закріплено, що не може бути зареєстрований знак, який тотожний або подібний до ступеня змішання з фірмовими найменуваннями, що належать іншим особам щодо таких же або споріднених з ними товарів і послуг. Таке формулювання підстави для відмови в наданні правової охорони не дозволяє вирішити проблему існування на практиці фактів використання в зареєстрованому знаку фірмового найменування, оскільки при реєстрації юридичної особи в його установчих документах вказуються не види товарів і послуг, а види діяльності. Виходячи з цього, перевірка повинна проводитися не відносно товарів і послуг, а стосовно видів діяльності. Тому в наведеній нормі ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» словосполучення «щодо таких же або споріднених з ними товарів і послуг» слід замінити словами «якщо використання таких позначень здатне ввести в оману споживача щодо виробника товару».

Література:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356. (дата звернення 02.12.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20130118>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 18-22.(дата звернення 02.12.2019) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 23.12.1993 № 317-VIII.(дата звернення 02.12.2019)

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/3689-12>

4. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на знаки для товарів і послуг (торговельні марки) : Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 22.01.2007 № 01-8/24(дата звернення 02.12.2019) URL: <http://www.arbitr.gov.ua/news/410/>

УДК 342:6

Юридичні науки

ЩОДО УЗГОДЖЕННЯ ДЕЯКИХ НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА У МИТНІЙ
СФЕРІ, У ЗВ'ЯЗКУ З РЕФОРМУВАННЯМ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Колотуха К.А.

здобувач вищої освіти

СО "Магістр", юридичний факультет,

Донецький національний університет

імені Василя Стуса,

м. Вінниця, Україна

В процесі оновлення державної влади та переорієнтації суспільних відносин у європейський простір, в Україні задекларовано початок реформування основних державних інститутів політичної, правової та економічних систем. Складовою глобального перетворення інституту держави в особі її уповноважених органів є реформування системи органів Державної фіскальної служби України (далі – ДФС). Так, Постановою КМУ від 18 грудня 2018 р. № 1200 «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України» реорганізовано ДФС шляхом її поділу на новоутворені органи, а саме: Державну податкову службу України (далі – ДПС) та Державну митну службу України (далі – Держмитслужба)[1].

Адміністративно-правовий статус державних митних органів з різних аспектів досліджувався багатьма відомими науковцями, серед яких слід назвати

В. Б. Авер'янова, М. Г. Александрова, Г. В. Атаманчука, О. М. Бандурку, Д. М. Бахраха, В. М. Бевзенка, А. І. Берлача, Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, І. С. Гриценка, Є. В. Додіна, М. Г. Шульгу, та інших вчених. Але й сьогодні питання адміністративно-правового статусу митних органів, враховуючи проведення адміністративної реформи в Україні, постійні зміни, які вносяться до законодавства, що регулює їх статус, залишаються актуальними й потребують додаткових досліджень.

Аналіз нормативно-правових актів у митній сфері на приведення їх у відповідність до новел, зумовлених цією реформою, є вельми важливим на даному етапі й необхідним для запобігання існуючих колізій у сучасному законодавстві.

На сьогодні, визначення новоутвореної Держмитслужби, міститься у Постанові КМУ “Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України” від 6 березня 2019 р. № 227 [2]. Так, відповідно до п.1 цієї Постанови, Держмитслужба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується КМУ через Міністра фінансів. Держмитслужба реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи.

Слід зазначити, що в зв'язку з постійним реформуванням у національному законодавстві склалася практика в нормативно-правових актах визначати виконавчий орган державної влади як центральний орган виконавчої влади, що формує та/або реалізує державну політику в певній сфері. Зокрема, Митний кодекс України (далі – МКУ) оперує поняттям “органи доходів і зборів”, під яким у п.34-1 ст. 4 визначає, що органи доходів і зборів - це центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, митниці та митні пости [3]. Подібне визначення органів доходів і зборів надає і п.3-1 ч.1 ст.1 Закону України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування”, в якому зазначається, що органи доходів і зборів, - це

центральний орган виконавчої влади, що формує податкову і митну політику (в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів, єдиного внеску) та забезпечує її реалізацію (центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику), та його територіальні органи [4]. Проаналізувавши вищенаведені норми, стає зрозуміло, що суть такого визначення зводиться до того, що є єдиний центральний орган виконавчої влади, що реалізує та формує як митну так і податкову політику.

Порівняльний аналіз наведених визначень дає можливість свідчити про те, що Держмитслужба не є органом доходів і зборів в розумінні МКУ.

Отже, враховуючи те, що постанова КМУ, як підзаконний акт, має нижчу юридичну силу ніж закон (МКУ), то реформування не відбулося, а в законодавстві досі існує єдиний орган, що формує податкову та митну політику, тобто ДФС. Однак, фактично за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Держмитслужбу як юридичну особу зареєстровано 16.07.2019 р., а ДФС перебуває в стані припинення з 17.05.2019 р. [5].

На підставі цього виникає безліч проблем, так як основний нормативний акт в сфері регулювання митних відносин, а саме – МКУ, неодноразово звертається до фактично неіснуючого органу. Так, наприклад, глава 4 МКУ передбачає можливість оскарження рішень, дій або бездіяльності органів доходів і зборів, їх посадових осіб та інших працівників і відповідальність за них. Також, невідповідність у назві органів вже з'являється і в судовій практиці. Зокрема, в ухвалі Харківського окружного адміністративного суду про відкриття провадження від 15 липня 2019 р. у справі 520/5700/19 зазначається, що ОСОБА_1 звернулась з позовом до Харківської митниці ДФС України, а однією з позовних вимог є скасування рішення Державної митної служби України в Харківській області «Про коригування митної вартості товарів» від 13.02.2019 року, що не є вірним, суперечить вимогам юридичної техніки, а також викликає значні суперечності як в теорії так і на практиці [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що приведення норм МКУ, Закону України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування”, інших актів законодавства, що регулюють митні відносини є нагальним необхідним завданням відповідних органів влади. Отже, потрібно змінити визначення поняття “органи доходів і зборів”, що містяться в п. 34-1 ст. 4 МКУ та Законі України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування” і зробити його тотожним визначенню “Державна митна служба”, що наявне у п.1 Положення про Держмитслужбу. Внесення таких змін буде сприяти подоланню колізійності та запобігатиме можливості неоднозначного тлумачення норм.

Література:

1. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: Постанова Кабінету міністрів України від 8 грудня 2018 р., № 1200. (Із змінами).

2. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постановою Кабінету міністрів України від 6 березня 2019 р., № 227. (Із змінами).

3. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р., №4495-VI. *Відомості Верховної Ради. 2012.* № 44-45, № 46-47, № 48. ст.552 (Із змінами).

4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08 липня 2010 р., №2464-VI. *Відомості Верховної Ради. 2011.* № 2-3. ст.11. (Із змінами).

5. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch> (дата відвідування 04.11.2019).

6. Єдиний державний реєстр судових рішень. Ухвала Харківського окружного адміністративного суду про відкриття провадження від 15 липня 2019 р. у справі 520/5700/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83039527> (дата відвідування 04.11.2019)

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*Кутузова Ірина Олександрівна ,
Зуб Парасковія Василівна
курсанти взводу ПМПП-16-4
факультету підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації працівників
податкової міліції
Університету державної
фіскальної служби України
Науковий керівник:
Юрченко Аліна Михайлівна
Доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності*

Основною необхідністю розвинутого суспільства та будь-якої демократичної держави виступає потреба в безпеці, у захисті від небажаних зовнішніх впливів і різноманітних внутрішніх загроз. Верховенство права, стабільна влада, ефективні соціальні, політичні та економічні фактори росту, високий рівень культури та підвищення рівня освіти громадян виступають гарантом економічної безпеки як важливого елемента національної безпеки будь-якої країни.

З огляду на це, соціально-економічне та суспільно-політичне становище України на сучасному етапі зумовлює наукове дослідження проблем національної безпеки, у тому числі й економічної безпеки регіонів України. Об'єктивними чинниками, що також актуалізують необхідність дослідження проблем інституціонального забезпечення економічної безпеки регіонів України, є зростання її ролі та значення в системі національної безпеки країни. Розроблення концептуальних положень, методичних і практичних рекомендацій інституціонального забезпечення економічної безпеки регіонів України виражає не тільки запит економічної теорії, але й потреби господарської практики.

Темі економічної безпеки національних економік в умовах формування глобальної економічної системи присвячено багато наукових робіт. Основні теоретичні підходи до сутності економічної безпеки і механізму її інституційного забезпечення висвітлені в наукових працях таких провідних вітчизняних вчених, як А.С. Гальчинський, П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін, В.М. Геєць, С.І. Кіреєва, Ю.К. Зайцев, В. Андрійчук, В. Мунтіян, І. Проценко .

Сутність економічної безпеки полягає в тому, що вона є базою для будь-яких інших напрямів, проявів та відгалужень безпеки держави, завдяки знанням цього відгалуження також можна передбачити наслідки зовнішніх або внутрішніх діянь з метою зменшення їх можливого негативного або збільшення позитивного впливу на розвиток держави. Важливо зазначити, що економічна безпека держави є комплексною системою, яка сама по собі теж має багато відгалужень (напрямків): сировинно-ресурсна, енергетична, фінансова, технологічна, продовольча, соціальна, демографічна, екологічна [1].

Інституційні зміни в економіці України впродовж останніх років мали суперечливий характер через проблеми , пов'язані з недостатньою ефективністю державного управління, неефективною взаємодією формальних і неформальних інститутів. Ці проблеми послаблюють стимули до саморозвитку економічної системи . Як результат , в Україні досі не склалася ефективна інституційна система, яка б забезпечувала оптимальне використання національного економічного потенціалу та могли б стати основною суспільно консенсусу щодо стратегічних завдань соціально – економічного розвитку.

Місце України, стан її економічної безпеки в світо вому економічному просторі визначається неоднозначно. З одного боку, країна має суттєві конкурентні переваги, а також один з найбільших в Європі структурно розгалужений промисловий комплекс, перспективне агропромислове виробництво, третина запасів чорноземів і 27% чорної землі Європи, займає шосте місце в світі з експорту сталі, сьоме — по експорту новітньої зброї, володіє передовими аерокосмічними технологіями, має високий науково-освітній та технічний рівень кадрового потенціалу, сучасну мережу вищої

школи. З іншого боку, за базовим показником міжнародної економічної класифікації, обсягом ВВП на душу населення, Україна належить до країн із середнім рівнем розвитку. Незважаючи на зроблені кроки у сфері забезпечення економічної безпеки України, залишилися не вирішеними багато проблем у різних сферах соціально-економічного життя. Сучасні умови розвитку економіки України створили умови для негативного впливу різних чинників на економічну безпеку країни, які можна згрупувати у три групи: макроекономічні, фінансові та соціальні [2] :

1. Основними загрозами макроекономічній безпеці в сучасних умовах виступають: нестійкість економічного зростання; недостатні темпи відтворювальних процесів та подолання структурної деформації в економіці; критична залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку; низька питома вага продукції з високою часткою доданої вартості; високий рівень тінізації економіки.

2. Основними загрозами фінансовій безпеці України сьогодні є: втрата фінансової самостійності у вирішенні соціально-економічних питань та власної фінансової інфраструктури; обмеження доступу держави до зарубіжних ринків; розбалансованість бюджету в умовах дефіциту фінансових ресурсів; значний рівень доларизації економіки в умовах зростання зовнішнього боргу держави; нераціональний розподіл банківською системою кредитних ресурсів у стратегічно важливі види економічної діяльності; нарощування загальної суми державного боргу.

3. Основними загрозами соціальній безпеці є: високий рівень бідності; соціальна нерівність та висока диференціація доходів населення; низький освітньо-професійний рівень населення [2].

Таким чином, незважаючи на розпочате реформування системи державного управління регіональним розвитком, упровадження нових підходів та сучасних механізмів забезпечення економічної безпеки регіонів залишається переважно декларативними. У цьому контексті набуває актуальності й вивчення проблем інсти туційного забезпечення економічної безпеки регіонів України.

Інституційне забезпечення управління національною економікою, орієнтоване на забезпечення економічної безпеки, є однією з вирішальних доміант збалансованого розвитку. Адже економічна безпека, будучи синтетичною категорією, має доволі широку інтерпретацію, і, насамперед, у контексті збалансованого розвитку запобігає порушенню відтворювальних пропорцій, дисбалансу зв'язків між різними компонентами системи, забезпечує стійкість економічної системи, підвищує здатність витримувати внутрішні та зовнішні навантаження. При цьому саме інституційний вектор через правові, політичні, економічні механізми може забезпечити цілісність економічної системи, посилити її здатність зберігати динамічну рівновагу, успішно адаптуватися до ендогенних та екзогенних викликів, ефективно переборювати кризові явища. Це забезпечення має містити :

— інституційну архітектуру, яку утворюють наднаціональні та національні інститути (державної влади, місцевого самоврядування, громадянського суспільства, економічні, соціальні інститути), які забезпечують функціонування економічної системи як єдиного

— інституційну матрицю, яка представляє взаємодію формальних та неформальних інститутів економічної безпеки, створюючи відповідне інституційне середовище;

— інституційну динаміку, яка відображає модернізацію діючих і створення нових інститутів, які матимуть для України стратегічне значення та забезпечуватимуть збалансований розвиток [3].

Отже, незважаючи на врахування ключових тенденцій глобального розвитку та відповідності міжнародним стандартам нормативно-правового забезпечення економічної безпеки, національна система планування та програмування зміцнення економічної безпеки потребує удосконалення за окремими напрямками. Посилення інституційного вектора в забезпеченні економічної безпеки має відбуватися, в першу чергу, шляхом модернізації діючих та створення нових економічних і соціальних інститутів, які забезпечуватимуть підвищення продуктивності праці на якісно новій основі та

економічне зростання. В протилежному разі економічна відсталість країни стане незворотною і це загрожуватиме існуванню нації та держави. Доповнення потребує формування інституційно-правового базису на різних рівнях ієрархії управління економікою, що забезпечується шляхом виконання інститутами функцій прийняття рішення, інформування та мотивування. Відповідно до такого підходу, потрібно формувати інституціональні засади удосконалення системи забезпечення економічної безпеки держави. Створення цілісної системи вимагає вироблення єдиної політики на основі удосконалення кожної з підсистем: підсистеми прийняття рішень — через сукупність інституційно-правових принципів розподілу повноважень суб'єктів різних рівнів системи, інформаційної — через створення інституцій здійснення моніторингу державної політики в сфері економічної безпеки, мотиваційної — через розроблення правил і механізмів реалізації рішень.

Література:

1. Данилишин Б.М. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування: Б.М. Данилишин, А.В. Степаненко, О.М. Ральчук та ін. / За ред. д-ра екон. наук, проф., чл.кор. НАН України Б.М. Данилишина. — К.: Видво "Наук, думка". — 2016. — Т. 1. — 392 с.
2. Желюк Т. Економічна безпека в системі інституційного вектора збалансованого розвитку [Текст] / Тетяна Желюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. — 2013. — Вип. 1. — С. 19—32.
3. Левчук О.В. Економічна безпека України в контексті глобалізаційних викликів. Економіка і суспільство. — 2017. — Вип. № 8. — С. 59—64.

УЧАСТЬ СВІДКІВ У СУЧАСНОМУ ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Кушнір О.М.,

Викладач юридичних дисциплін

КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж

імені І.С. Нечуя-Левицького»

м. Богуслав, Київська обл. Україна

Сучасний Господарський процесуальний кодекс України зі змінами, що [набрали чинності](#) з 15 грудня 2017 року містить чимало нововведень. Одним із таких нововведень став інститут свідків, який отримав неоднозначну оцінку науковців та юристів – практиків і породив питання щодо доцільності його існування.

До вказаних змін раніше чинний [Господарський процесуальний кодекс України](#) містив лише положення про участь у процесі посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів (ст. 30).

Так, у судовому процесі могли брати участь посадові особи та інші працівники підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, коли їх викликано для надання пояснень із питань, що виникають під час розгляду справи. Ці особи зобов'язані були з'явитися до господарського суду на його виклик, сповістити про відомі їм обставини та відомості у справі, подати на вимогу господарського суду пояснення в письмовій формі.

З появою свідка як нового повноцінного процесуального учасника в господарських судах процесуальне законодавство також було доповнено новим засобом доказування - показаннями свідка.

У новітньому процесуальному законодавстві, що регулює процедуру вирішення господарських спорів, поняття свідка визначено у ст. 66 ГПК України, згідно з якою свідком може бути будь-яка дієздатна фізична особа, відомі будь-які обставини, стосуються справи. У частині 2 цієї ж статті вказано, що свідок зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом у визначений час і

дати правдиві показання про відомі йому обставини. За відсутності заперечень учасників справи свідок може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Суд може дозволити свідку брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції незалежно від заперечень учасників справи, якщо свідок не може з'явитися до суду через хворобу, похилий вік, інвалідність або з інших поважних причин [1].

У ст. 67 ГПК України визначено осіб, які не можуть бути допитані як свідки:

1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання;

2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору, - про такі відомості;

3) священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

4) судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, що стала відома судді під час врегулювання спору за його участю;

5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.

Слід зазначити, що свідок, який з'явився на вимогу суду, не має права відмовитися давати показання, крім показань щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім'ї або близький родич цих осіб), які можуть тягнути

юридичну відповідальність для нього або таких членів сім'ї чи близьких родичів.

Свідок, який з'явився на вимогу суду та відмовляється давати показання, зобов'язаний повідомити причини відмови [1].

Показання свідків, відповідно до ст 73 ГПК України, є доказами, відповідно до якої:

Доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Ці дані встановлюються такими засобами:

- 1) письмовими, речовими і електронними доказами;
- 2) висновками експертів;
- 3) показаннями свідків.

У § 2 розділу 5 Докази і доказування ГПК України, присвячується показанням свідків, а саме у ст. 87 вказано, що показання свідка - це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, або які ґрунтуються на повідомленнях інших осіб.

Особливістю участі свідка у господарському судочинстві є. показання свідка викладене ним письмово у заяві.

У заяві свідка зазначаються ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), місце проживання (перебування) та місце роботи свідка, поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків свідка за його наявності або номер і серія паспорта, номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти (за наявності), обставини, про які відомо свідку, джерела обізнаності свідка щодо цих обставин, а також підтвердження свідка про обізнаність із змістом закону щодо кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань та про готовність з'явитися до суду за його викликом для підтвердження своїх свідчень [1].

Щодо підтвердження свідка про обізнаність зі змістом закону щодо кримінальної відповідальності за надання неправдивих показань виникає питання, оскільки, за загальним правилом (норми ЦПК України, КАС України, КК України) про кримінальну відповідальність за надання неправдивих показань свідку повинен повідомляти суд [2]. При цьому у випадку коли свідок викликається судом для допиту за ініціативою суду або за клопотанням учасника справи у разі, якщо обставини, викладені свідком у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо їх змісту, достовірності чи повноти (ч. 1 ст. 89 ГПК України), суд в ухвалі про виклик свідка суд попереджає свідка про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання [1].

У статті 90 ГПК України встановлено обмеження щодо кількості питань, які учасник справи має право поставити в першій заяві по суті справи або у додатку до неї не більше десяти запитань іншому учаснику справи про обставини, що мають значення для справи.

В свою чергу учасник справи, якому поставлено питання іншим учасником справи, зобов'язаний надати вичерпну відповідь окремо на кожне питання по суті.

На запитання до учасника справи, який є юридичною особою, відповіді надає її керівник або інша посадова особа за його дорученням.

У частині 5 ст. 90 ГПК України зазначено, що учасник справи має право відмовитися від надання відповіді на поставлені запитання:

- 1) з підстав наявності імунітету свідка;
- 2) якщо поставлене запитання не стосується обставин, що мають значення для справи;
- 3) якщо учасником справи поставлено більше десяти запитань.

За наявності підстав для відмови від відповіді учасник справи повинен повідомити про відмову іншого учасника та суд у строк для надання відповіді на запитання. Суд за клопотанням іншого учасника справи може визнати підстави для відмови відсутніми та зобов'язати учасника справи надати відповідь.

Отже, сучасний Господарський процесуальний кодекс України зі змінами, що набрали чинності з 15 грудня 2017 року підставою яких є Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII [3], розширено коло засобів доказування шляхом появи показання свідків як нового засобу доказування, з іншого боку, чітко регламентовано процедуру надання свідком своїх показань із метою недопущення безпідставного затягування судового процесу, зловживання сторонами своїм процесуальним правом із посиленням на змагальність судового процесу та сприяння суду в зборі відповідних доказів.

Література:

1. Господарський процесуальний Кодекс України: Кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII (зі змінами) // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 04.12.2019).

2. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змінами) / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 04.12.2019).

3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII (зі змінами) // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2147%D0%B0-19> (дата звернення 04.12.2019).

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

*Лісніковська Н.В.,
Студентка Юридичного Інституту
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Питання інструментів участі громадян у вирішенні важливих питань місцевого значення є досить актуальним в умовах сучасного розвитку не лише системи місцевого самоврядування, а й країни в цілому. З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій з метою розширення можливостей участі громадян у процесі державотворення та державного управління все більше застосовуються інструменти електронної демократії. Однією з інноваційних інноваційних та простих форм взаємодії влади та суспільства стало запровадження системи електронних петицій. Пропоную проаналізувати та дізнатись що ж це таке та наскільки ефективним є застосування цього інструменту.

Нормативно-правовою базою даного дослідження є Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування», Закон України «Про звернення громадян».

Відповідно до ст.40 Конституції України всі громадяни мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатись до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [1].

Закон України «Про звернення громадян», а саме ст.23 визначає, що таке електронна петиція, порядок її подання і розгляду. Електронна петиція – це особлива форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування.

Громадяни можуть звернутися з електронними петиціями через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції.

Спрямованність електронної петиції до органів місцевого самоврядування може бути різною. Це можуть бути питання, пов'язані з місцевими програмами соціального, культурного, економічного розвитку, місцевим бюджетом, податками, управлінням комунальною власністю, містобудуванням, ре організацією навчальних закладів, благоустроєм та екологією, житлово-комунальним господарством, кадровими питаннями, тощо.

В електронній петиції має бути викладено суть звернення, зазначено прізвище, ім'я, по батькові автора (ініціатора) електронної петиції, адресу електронної пошти. На веб-сайті відповідного органу або громадського об'єднання, що здійснює збір підписів, обов'язково зазначаються дата початку збору підписів та інформація щодо загальної кількості та переліку осіб, які підписали електронну петицію.

Електронна петиція не може містити заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, заклики до вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини [2].

Для того, щоб створити електронну петицію до органів місцевого самоврядування, ініціатор повинен заповнити спеціальну форму на офіційному веб-сайті органу, якому адресована петиція, або веб-сайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, та розмістити текст електронної петиції.

Електронна петиція оприлюднюється на офіційному веб-сайті відповідно Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування або на веб-сайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, протягом двох робочих днів з дня надсилання її автором (ініціатором) [2].

І саме дата оприлюднення петиції на сайті і є початком збору підписів громадян на її підтримку.

Проте, як і будь-який інструмент громадської участі, електронні петиції мають свої досягнення та проблеми. Так як ми практикуємо цю форму взаємодії вже з 2015 року, то є можливість простежити певний прогрес у цій сфері та визначити основні проблеми розвитку.

Успіхи України у запровадженні петиції як інструменту електронної демократії вже визнані і на міжнародному рівні. За оцінкою ООН, українці піднялися на 45 позицій за розвитком електронної участі громадян за останні два роки та увійшли у топ-35 країн світу за цим показником [3].

Зважаючи на міжнародний досвід, бум подання електронних петицій в загальному триває два роки. Адже за цей час подається велика кількість петицій, які охоплюють загальноважливий для громадян перелік тем. Проте, щодо електронних петицій у сфері місцевого самоврядування можна сказати, що вони є актуальними майже завжди. Адже саме ця форма громадської участі є надзвичайно ефективною у співпраці жителів міста з місцевим самоврядуванням.

Однією з прогалин функціонування сучасної системи електронних петицій до органів місцевого самоврядування, і до державних органів в цілому, експерти вважають незадовільний рівень роботи чиновників, які відповідальні за цей вид громадської участі. А саме неефективна робота та розгляд петицій і є причиною зневіри людей у реальну демократію щодо вирішення певних питань місцевого та державного значення. Проте, думка про те, що відсутність адекватної реакції влади на петиції громадян є суто українським явищем не є зовсім коректною. В багатьох країнах Європейського Союзу теж бувають такі випадки, коли петиція набрала відповідну кількість голосів, проте не була імплементована.

З іншого боку, застосування електронних петицій позитивно впливає на вирішення дійсно важливих питань, які турбують жителів міста, в якому вони проживають. Громадяни мають право висловити свою думку та запропонувати ідеї щодо покращення рівня життя населення у певному місті. І це якнайкраще

допомагає розвивати та удосконалювати місцеве самоврядування України. Електронні петиції громадян до органів місцевого самоврядування дають можливість налагодити діалог між суспільством та владою, а також дають змогу громадянам бути почутими.

До переваг функціонування системи електронних петицій у сфері місцевого самоврядування також можна віднести свободу вираження громадян та публічний інтерес звернень. Тобто, питання, які виносять на розгляд, дійсно є важливими для громадян, які проголосували за це [4, С.3].

Слід підкреслити те, що вищезазначені позитивні аспекти безсумнівно є значним кроком вперед для українського місцевого самоврядування. Електронні петиції до органів місцевого самоврядування – це інноваційний інструмент участі, а це свідчить про розвиток електронної демократії в Україні.

Отже, беручи до уваги всі недоліки та переваги функціонування системи електронних петицій, можна зробити висновки, що безперечно це прогрес у сфері участі громадян у вирішенні питань як місцевого, так і державного значення. Варто лише удосконалити механізм подання та розгляду цих петицій і тоді дійсно можна буде простежити реальну, а не формальну участь громадян.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Закон України «Про звернення громадян» [Електронний ресурс]// Відомості Верховної Ради України (ВВР), - 1996, - № 47, -ст.256 -Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80/print>

3. Електронні петиції в Україні: досягнення і проблеми дворічного досвіду С. Закірова, канд. іст. наук, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ

4. Електронні петиції: переваги та недоліки Белікова Марина Іванівна ас. кафедри адміністративного права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого 2017- 4 с.

ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА

Малофій Ксенія Андріївна
студентка I курсу
юридичного факультету
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
Керівник: к.ю.н., ас.
Донченко Ольга Павлівна

Неабияке значення у правовій системі будь-якої правової, демократичної держави мають загальновизнані принципи та норми міжнародного права, які на конституційному рівні визнаються частиною національного законодавства. Як вірно зазначає С. Погребняк, уперше розуміння принципів права як джерела права з'являється саме в міжнародному праві [1 с. 14].

Практика посилення в міжнародних договорах на принципи права існувала давно. Гаазька конвенція зазначає, наприклад, що при тлумаченні компромісу, представленого сторонами, арбітражний суд може застосовувати принципи права. Значення Конвенції полягає, насамперед, у тому, що вона виробила більш суворі стандарти міжнародної поведінки держав щодо підтримання міжнародного миру і безпеки, встановивши точніший юридичний зміст вказаних принципів, особливо у сфері прав і обов'язків держав в умовах «холодної війни» та ідеологічного протистояння між собою «наддержав» США і СРСР.

Загально відомо, що Україна, як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, чітко визнає частиною національного законодавства чинні міжнародні договори, в яких закріплюються загальновизнані принципи та норми міжнародного права. З огляду на такий підхід, загальновизнані принципи і норми міжнародного права, будучи регуляторами суспільних відносин в Україні, оскільки є частиною національного законодавства, мають визнаватися не лише джерелами міжнародного права, а й джерелами національного публічного та

приватного права. Таким чином, такі принципи і норми є не тільки частиною правової системи держави, а й джерелами права.

Зауважимо, що загальні принципи права складаються переважно із фундаментальних правових принципів, які є спільними для всіх галузей. Надзвичайно широкий спектр таких принципів, які використовуються як на практиці, так і в різних дослідженнях, зумовлює необхідність дослідження аналогії в міжнародному праві, яка по суті є механізмом заповнення прогалин та дозволяє використовувати принципи права для вирішення міжнародно-правових проблем [2, с. 142]. Загальновідомо, що загальні принципи права не ототожнюються з принципами міжнародного права. За своїм походженням загальні принципи права є принципами внутрішньодержавного права. У міжнародній практиці найчастіше запозичувались із національного права процесуальні принципи – ніхто не може бути суддею у своїй справі, «resjudicata», рівність сторін у спорі та ін. Найчастіше ці принципи застосовувались у консультативних висновках щодо питань, аналогічних тим, котрі вирішувалися національним правом. Здебільшого це були процесуальні принципи, оскільки в міжнародному праві вони не отримали свого розвитку.

У зв'язку з тим, що принципи міжнародного права і загальні принципи права це не одне й теж, природа, зміст принципів міжнародного права і загальних принципів права різні. Договори і міжнародні звичаї створюють принципи міжнародного права, а загальні принципи права виникають на підставі правових систем як їх результат [3, с. 126]. Наприклад, до загальних принципів ЄС як правило відносять принцип правової визначеності, рівності (недискримінації), пропорційності, захисту законних очікувань, загальної заборони свавілля захисту основоположних прав, права на захист та ін. Якщо немає закону, саме ці принципи можуть бути в основі прийняття законного рішення.

На думку С. Погребняка, визнання загальних принципів як формальних джерел вітчизняного права має відбутися в процесі постійної комунікації суддів, спільнотою юристів і громадськістю [1 с. 24].

Таким чином, принципи права є необхідним джерелом права як міжнародного, так і вітчизняного. Саме в разі прогалин в законодавстві і

використовуються принципи права, в межах яких приймаються і рішення суду й інші важливі правозастосовні акти в Україні та світі.

Література:

1. Погребняк С. П. Загальні принципи права як джерело права // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. Харків, 2011. № 1. С. 14-25. URL : <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/7470>

2. Київець О. В. Загальні принципи як джерело міжнародного права: природно-правовий та позитивістський підхід // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Право. 2013. № 5. С.141-147.

3. Буткевич В. Г. (ред.) Міжнародне право. Основи теорії, К., 2002. 608 с.

УДК 347.1

Юридичні Науки

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАДИ ДОЗВІЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ, ЯК НЕПОІМЕНОВАНОГО ПРИНЦИПУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Масло Н.М.

*Студентка юридичного факультету
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Можливість захистити порушене чи спірне суб'єктивне право або охоронюваний законом інтерес є єдиним з найважливіших прав особи, що суттєво визначає її місце у суспільстві. Реалізація зазначеного права має не тільки соціально-юридичне, а й істотне соціально-політичне значення.

За загальним правилом, у разі порушення цивільного права чи інтересу потерпілої сторони виникає право на застосування конкретного засобу захисту, який залежить від виду порушення та від наявності чи відсутності міжсторонами зобов'язальних правовідносин. Тобто потерпіла сторона незвертається з усіма передбаченими вимогами до суду, а обирає саме той засіб захисту, який відповідає характеру порушення її права чи інтересу. Проте, слід

пам'ятати, що способи захисту повинні бути лише правовими, відповідати інтересам держави загалом, суспільства та конкретної особи. Правомірність способів повинна виражатися у їх відповідності внутрішньому законодавству держави та нормам міжнародного права.

Непоіменовані принципи цивільного права – прямо не передбачені Цивільним Кодексом України. Натомість передбачені ст. 3 ЦК загальні засади цивільного законодавства (принципи цивільного права) не становлять вичерпного їх переліку, покривають різні за обсягом масиви приватних відносин, що визначає поняття, зміст та особливості кожного з таких принципів. Зміст принципу дозвільної спрямованості цивільно-правового регулювання впливає із загального принципу приватного права: "дозволено все, що не заборонено законом". В той час як в публічному праві діє інший принцип: "дозволено лише ті дії, що передбачені законом".

У відповідності з правилом дозвільної направленості суб'єкти цивільного права можуть вчиняти будь-які дії, що не заборонені законом. Більшість норм цивільного права носять диспозитивний характер. Застосування цих норм повністю залежить від розсуду учасників цивільного обороту. Завдяки диспозитивним засадам цивільного права його учасники можуть реалізовувати свою правоздатність за своїм розсудом, набувати суб'єктивних прав або не набувати їх, обирати конкретний спосіб їх набуття, регулювати за своїм розсудом зміст правовідношення, учасниками якого вони є, розпоряджатися належними їм суб'єктивними правами, застосовувати або не застосовувати заходи захисту порушеного прав. Учасник цивільного правовідношення може скористатися належним йому правом, а може і не скористатися, відмовившись від його здійснення. При цьому відмова громадян і юридичних осіб від здійснення належних їм прав не тягне припинення цих прав, за винятком випадків, передбачених законом. Зокрема, не припиняє права на судовий захист порушеного цивільного права застереження, зроблене сторонами в договорі про те, що всі розбіжності між ними вирішуються шляхом переговорів без звернення в суд за вирішенням виниклого спору.

Оскільки здійснення і захист цивільних прав залежить від розсуду учасників цивільного обороту, органи державної влади і місцевого самоврядування, а також інші особи не вправі примушувати учасників цивільних правовідносин до здійснення їх суб'єктивних прав. Правові акти також не можуть встановлювати обов'язок учасників цивільних правовідносин по здійсненню або захисту належних їм прав, і, тим більше, вводити санкції щодо тих осіб, які не пред'явили позови про захист порушених цивільних прав.

Законодавець у ч. 1 ст. 16 ЦК установив, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу, а в ч. 2 цієї статті визначив способи здійснення захисту цивільних справ та інтересів судом [2].

Норма про те, що суд може захистити цивільне право або інтерес будь-яким способом, встановленим договором або законом, дає можливість сторонам при укладенні правочину передбачити особливі способи захисту своїх прав у випадку їх порушення контрагентом.

Стаття 5 нового ЦПКУ не обмежує суд у виборі способу захисту, прямо передбаченого законом, а дозволяє, виходячи із принципу верховенства права, визначити не тільки прямо передбачений в нормативному акті спосіб захисту порушеного права особи, а й спосіб захисту, який не передбачений законом, але не суперечить йому [3].

При цьому слід враховувати, що суд в такому випадку не припуститься порушення передбаченого статтею 2 ЦПКУ принципу диспозитивності (права особи на власний розсуд розпорядатися своїми правами щодо предмета спору), оскільки буде діяти відповідно до викладеної в позові вимоги особи, яка звернулася до суду.

Зазначене кореспондується з вимогою пункту 4 частини 3 статті 175 ЦПКУ 2017 року, відповідно до якої позовна заява повинна містити зміст позовних вимог: спосіб (способи) захисту прав або інтересів, передбачений законом чи договором, або інший спосіб (способи) захисту прав та інтересів, який не суперечить закону і який позивач просить суд визначити у рішенні [3].

Пленум Верховного Суду України роз'яснив, що суд не вправі зобов'язувати відповідача вибачитися перед позивачем у тій чи іншій формі, оскільки примусове вибачення як спосіб судового захисту гідності, честі чи ділової репутації за поширення недостовірної інформації не передбачено у ст.ст. 16, 277 ЦК, а ч. 1 ст. 34 Конституції України кожному гарантує право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань [4]. Проте такий спосіб захисту гідності і честі застосовувався згідно з роз'ясненнями постанови Пленуму Верховного Суду України від 28 вересня 1990 року № 7 «Про застосування судом законодавства, що регулює захист честі, гідності і ділової репутації громадян та організацій», яка була чинною до 27 лютого 2009 року, і був ефективним.

Детальнішого законодавчого урегулювання потребують правові наслідки застосування способів захисту права, зокрема, надаючи правову оцінку належності обраного зацікавленою особою способу захисту, судам належить зважати й на його ефективність з точки зору ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У п. 145 рішення від 15 листопада 1996 року у справі «Чахал проти Об'єднаного Королівства» (Chahal v. the United Kingdom, (22414/93) [1996] ECHR 54) Європейський суд з прав людини зазначив, що згадана норма гарантує на національному рівні ефективні правові засоби для здійснення прав і свобод, що передбачаються Конвенцією, незалежно від того, яким чином вони виражені в правовій системі тієї чи іншої країни. Таким чином, суть цієї статті зводиться до вимоги надати людині такі міри правового захисту на національному рівні, що дозволили б компетентному державному органу розглядати по суті скарги на порушення положень Конвенції й надавати відповідний судовий захист, хоча держави - учасники Конвенції мають деяку свободу розсуду щодо того, яким чином вони забезпечують при цьому виконання своїх зобов'язань [5].

Крім того, Суд указав на те, що за деяких обставин вимоги ст. 13 Конвенції можуть забезпечуватися всією сукупністю засобів, що

передбачаються національним правом. Є вимога, щоб норми національного правового засобу стосувалися сутності «небезпідставної заяви» за Конвенцією та надавали відповідне відшкодування. Зміст зобов'язань залежить від характеру скарги заявника за Конвенцією. Тим не менше, засіб захисту, що вимагається згаданою статтею повинен бути «ефективним» як у законі, так і на практиці, зокрема, у тому сенсі, щоб його використання не було ускладнене діями або недоглядом органів влади відповідної держави (п. 75 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Афанасьєв проти України» від 5 квітня 2005 року (заява № 38722/02)) [6].

Аналіз практики застосування судами ст. 16 ЦК свідчить, що ця практика потребує удосконалення. Є необхідність також у поліпшенні законодавчого регулювання, пов'язаного із застосуванням способів захисту цивільних прав та інтересів.

Однак вимоги цієї статті і ст. 4 ЦПК стосовно того, що зазначені права та інтереси можуть захищатися лише способами, передбаченими законом або договором, призводять до відмови в захисті цих прав та інтересів у правовідносинах, для яких законом або договором не встановлено способів їх захисту. Положення цих статей не узгоджуються зі ст.ст. 55, 124 Конституції України, норми яких поширюються на всі без винятку правовідносини, що виникають у державі, загальними принципами ст. 3 ЦК про право звернення до суду за захистом і не відповідає Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, виконання вимог якої є обов'язковим для України. За ст. 6 Конвенції визнається право людини на доступ до правосуддя, а за її ст. 13 – на ефективний спосіб захисту прав, і це означає, що особа має право пред'явити в суді таку вимогу на захист цивільного права, яка відповідає змісту порушеного права та характеру правопорушення. Пряма чи опосередкована заборона законом на захист певного цивільного права чи інтересу не може бути виправданою.

Відтак не можна погодитися з практикою судів, які відмовляють у позові у зв'язку з тим, що позивач, звертаючись до суду, обрав спосіб захисту, не

встановлений законом або договором для захисту права чи інтересу, що порушене, невизнане або оспорується. У таких випадках слід виходити із загальних засад захисту прав, свобод та інтересів, визначених Конституцією України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Саме такий концептуальний підхід до застосування судами положень ст. 16 ЦК знайшов своє втілення в постанові Верховного Суду України від 21 травня 2012 року у справі № 6-20цс11. Оскільки цю постанову було прийнято за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права в подібних правовідносинах, вона відповідно до процесуального законодавства є обов'язковою для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України, а також зумовлює обов'язок останніх привести свою судову практику у відповідність із рішенням Верховного Суду України.

Громадяни та юридичні особи набувають і здійснюють свої цивільні права своєї волею і у своєму інтересі. Вони вільні у встановленні своїх прав і обов'язків на основі договору та у визначенні будь-яких не суперечать законодавству. Визначення способів захисту цивільних прав та інтересів має важливе значення в реалізації завдань цивільного судочинства – забезпечення справедливого неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ для захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Тому, у кінцевому результаті ефективний засіб повинен забезпечити поновлення порушеного права, а у разі неможливості такого поновлення – гарантувати особі можливість отримання нею відповідного відшкодування. Тим більше, що пріоритет міжнародного договору за наявності колізій з внутрішнім законодавством надає судам України досить широкі повноваження при обранні джерела права для вирішення конкретного спору. Право на захист кожний учасник цивільних відносин здійснює на свій розсуд за власним волевиявленням.

У кожному конкретному випадку особа, права та інтереси якої порушені, самотійно вирішує усі питання, пов'язані з вибором засобів захисту та їх практичної реалізації. Це є основним проявом дії принципу диспозитивності у матеріальному та процесуальному законодавстві, за яким кожна особа повинна дбати про своє право, і ніхто незобов'язаний дбати про права інших, якщо останнє не є обов'язком в силу закону, договору чи цивільно-правового звичаю. Залежно від поставленої мети, учасник цивільних правовідносин вибирає необхідний для нього спосіб захисту, оскільки законодавець лише визначив їх перелік. Тобто в конкретному у випадку спосіб захисту залежить від волі учасника цивільного правовідношення. Тому я вважаю, що ми зможемо позбутися в судовій практиці випадків відмови в позові з підстав невірної обраною особою способу захисту порушеного права, що є неприпустимим в тих випадках, коли право особи дійсно порушено.

Література

1. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш та ін.; Національна академія правових наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Харків: Право, 2011. – 1128 с

2. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (із зм.і доп. станом на 30.11.2019): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV (із зм.і доп. станом на 30.11.2019): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 року №1 Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09

5. Європейський суд з прав людини: «Чахал проти Об'єднаного Королівства».- Страсбург. Постанова від 1996 (22414/93)

6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Афанасьєв проти України» від 5 квітня 2005 року (заява № 38722/02))

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 11 листопада 1950 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

УДК 342.922

Юридичні науки

СУДДЯ, РЕЛІГІЯ ТА КОРУПЦІЯ

*Машевська Оксана Петрівна,
Аспірант кафедри
адміністративного та фінансового права
Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Україна, м. Житомир,
суддя Господарського суду Житомирської області*

“Усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішніми і прийдешніми поколіннями...” – екзистенційний зміст положення української Конституції [1], що містить згадку про Бога дає підстави фахівцям, які застосовують Конституцію та закони України, дотримуватися правил Святого Письма та досліджуючи Божественні закони, перевіряти відповідність норм чинного національного законодавства до положень Біблії [2]. Між тим, сучасні дослідники тексту Святого Письма вимушені враховувати, що Біблія не містить «єдиного терміна – поняття «право» та визначень права як такого, але у них використовується низка близьких за значенням термінів, які однаково перекладаються з давньоєврейської та грецької на українську мову як «закон», хоча мають на увазі різні поняття» [3, с. 41].

Конституція України покладає здійснення правосуддя на суддю та не дає визначення цьому терміну, вимагає від судді бути добросовісним та не встановлює критеріїв цієї чесноти. Вочевидь, усвідомлення цих вимог та розуміння їх змістового наповнення не може зійти на суддю у момент

складення присяги. Для того щоб дотримуватись обов'язків судді, людина повинна бути обізнана із природою і значенням усіх цих цінностей упродовж свого освітнього і життєвого шляху і поділяти ці цінності задовго до того, як претендувати на суддівську посаду [4, с. 20].

У Молитві судді, текст якої, до речі, вигравіруваний на одній із стін коридору Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, є такі рядки: «Я — єдина істота на світі, якій ти дав частку твоєї всемогутності: силу засудити або виправдати подібних до себе». Зрозуміло, що судді не є посланцями господа, а є носіями державної волі та уповноважені здійснювати правосуддя ім'ям держави. Та деякі моменти у молитві судді містять як елементи суддівської етики та принципи незалежності, так і по суті антикорупційні засади. «Допоможи мені, Боже! Дай мені сили бути справедливим і рішучим, чесним і щиросердним, стриманим і добрим, щирим і скромним! ... Щоб я був тим, хто застосовує закон, але передусім тим, хто його виконує [5].

Згадати вжиту у преамбулі Конституції екзистенцію сутності життя за Божими настановами та слова з тексту Молитви судді бути першим, хто виконує закон, довелось у зв'язку із нещодавнім випадком із судової практики [6], коли суддю у відставці визнали винуватою у кримінально караному діянні за свідоме неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави в електронній формі для її оприлюднення в мережі Інтернет за нормами Закону «Про запобігання корупції» (далі – Закон № 1700-VII) [10].

Неподання електронної декларації на виконання вимог Закону для чого необхідним є отримання електронного цифрового підпису мотивовано суддею незгодою з окремими нормами [Закону «Про захист персональних даних»](#) (далі – Закон № 2297) [9], [які, на її думку,](#) надають державі необмежені права для збору, обробки, використання, розповсюдження та передачу третім особам будь-якої персональної інформації про суб'єкта декларування без його згоди, що є порушенням гарантій недоторканності приватного життя, встановлених статтею 32 Конституції України.

Попри те, що відмову отримати електронний цифровий підпис для

виконання Закону не було мотивовано суддею релігійними переконаннями, та цей випадок нагадав розглянуту Європейським судом з прав людини справу «Platform “Ärzte für das Leben” v. Austria», у якій кожна з груп людей виступала за свої ідеї у віросповіданні, які не були кримінально караними, однак метод яким вони доводили або демонстрували правомочність ідей було кваліфіковано як злочинний [7].

Корупція, як деструктивне явище, становить значну небезпеку для сфери правосуддя, тому запровадження превентивних антикорупційних механізмів покликане насамперед запобігти його проявам у будь-якій формі. Залежно від ступеня суспільної небезпеки корупційних проявів та їх суспільно небезпечних наслідків законодавчо передбачені дисциплінарна, адміністративна та кримінальна відповідальність [8].

У випадку, який досліджується, послідовну громадянську позицію судді щодо небажання отримувати електронний цифровий підпис через незгоду з окремими положеннями Закону № 2297 [9] не визнано поважною причиною виняткового характеру для неподання декларації в електронній формі на виконання вимог Закону № 1700-VII та яка не усуває суспільно небезпечного характеру вчиненого діяння, а тому останнє кваліфіковане як злочинне [6].

Мотиви обвинувального вироку ґрунтуються на тому, що встановлений Законом № 1700-VII [10] порядок декларування покликаний насамперед забезпечити добросовісність суддів, а електронна форма декларації, подання якої здійснюється із застосуванням унікального електронного цифрового підпису – незмінюваність наданої ними інформації про майно, доходи, видатки та зобов'язання фінансового характеру, яку можна перевірити на достовірність та провести моніторинг способу життя судді та членів його сім'ї.

Оприлюднення такої інформації в мережі Інтернет за нормами Закону № 1700-VII визнається домірним (пропорційним) втручанням держави в особисте життя носіїв судової влади за приписами статті 32 Конституції України [1] та [статті 8](#) Конвенції [12] та в межах досліджуваних правовідносин відповідає нагальній соціальній потребі, оскільки покликане досягти

легітимної мети щодо запобігання корупції в публічній сфері правосуддя [6].

Не вдаючись до оцінки дієвості правового механізму Закону № 1700-VII, за яким збір інформації про майновий та фінансовий стан судді здійснюється по суті за його безпосередньої участі у спосіб електронного декларування для наповнення публічної частини Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – Реєстр декларацій) [14], враховуємо, що одночасно в такий самий спосіб здійснюється збір персональних даних про його особу для наповнення закритої частини цього Реєстру.

Виконання публічними особами обов'язку оприлюднювати для вільного доступу інформацію про свій майновий та фінансовий стан має забезпечуватися державою гарантіями правомірного використання та поширення персональної інформації про таку особу у випадку, коли для цього не вимагається її згода [13].

Заходи щодо обробки, використання, поширення, передачі тощо інформації, що містить персональні дані осіб, уповноважених на виконання функцій держави, мають бути співмірними меті їх встановлення у законі за яким здійснюється таке втручання, і досягнути цієї мети можливо лише за умови, що такий закон відповідає критерію якості закону у розумінні [частини другої](#) статті 32 Конституції України [15].

Відомо, що за нормами Закону № 1700-VII відомості щодо місця проживання, дату народження, місцезнаходження майна, зазначеного в електронній декларації тощо, є інформацією з обмеженим доступом та не підлягають відображенню у відкритому доступі. Доступ до повних даних Реєстру декларацій мають уповноважені працівники Національного агентства та уповноважені службові особи інших державних органів, яким відповідно до закону надано доступ до Реєстру [14]. Наразі до Міністерства юстиції подано для державної реєстрації спільний наказ НАЗК та Директора Національного антикорупційного бюро України щодо Порядку доступу НАБУ до Реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Затвердження Порядку має врегулювати питання забезпечення

доступу детективів НАБУ до непублічної частини Реєстру декларацій, а також захисту інформації при взаємодії двох антикорупційних органів[16].

Попри це відкритість інших даних у Реєстрі електронних декларацій, в сукупності з доступністю інформації з інших реєстрів, таких як: реєстр майнових прав, земельний кадастр тощо, за якими можливо ідентифікувати особу та місце її фактичного проживання, доводять, що створений Законом № 1700-VII механізм захисту персональних даних суддів не відповідає критеріям «якості закону». Оприлюднена протягом останніх двох років правоохоронними органами інформація щодо розбійних нападів на суддів, скоєних внаслідок використання відкритих даних Реєстру вказує на те, що передбачені Законом № 1700-VII антикорупційні заходи не можна визнати співмірними меті їх встановлення у Законі, оскільки досягнення цієї мети на даний час в Україні відбувається в обтяжливий для суддів і членів їхніх сімей спосіб [17].

У зв'язку з цим небезпідставними слід вважати аргументи про те, що подібний реєстр фактично створений за нормами Закону № 2297, недосконалість та непрозорість яких наділяє державу необмеженими правами щодо використання, поширення та передачу третім особам персональної інформації про кожну людину, без її на це згоди [6]. Оскільки право на захист персональних даних також гарантується нормами Закону № 1700-VII для осіб, **уповноважених на здійснення функцій держави, варто врахувати висновки Конституційного Суду України про те, що відсутність чітких меж дискреції, встановленої законом, щодо подальших дій влади з інформацією, яка містить персональні дані та щодо способу її здійснення із достатньою чіткістю, аби особа мала змогу відповідним чином захистити себе від свавілля є несумісним із поняттям верховенства права [15].**

Загалом проблема «витоку» інформації з електронних баз персональних даних, несанкціонований їх збір та використання у публічній та приватній сферах, стає нерідко підставою для відмови надати згоду на збирання, обробку персональних даних та/або незгоду з правилами їх використання для реалізації державних функцій .

Однією з таких підстав стають релігійні переконання людей, що відповідає рівню та характеру релігійності українського суспільства [18]. Порухенням конституційних гарантій на свободу та віросповідання, а також неправомірним втручанням в особисте життя з боку держави віруючі люди вважають присвоєння їм цифрового ідентифікатора особистості у виді унікального номера запису в Єдиному державному демографічному реєстрі, зняття біометричної інформації (відцифрований образ обличчя особи, відцифрований підпис особи, відцифровані відбитки пальців рук) та її подальше зберігання, використання, обробка в такому реєстрі для оформлення паспорта громадянина України у формі картки з безконтактним електронним носієм [19]. Велика Палата Верховного Суду з врахуванням прецедентної практики ЄСПЛ визнала державну політику щодо електронної паспортизації такою, що зумовлює непропорційно шкідливі наслідки для конкретної групи, а тому може вважатися дискримінаційною, незважаючи на те, що вона не спрямована конкретно на цю групу. Одночасно Велика Палата Верховного Суду звернула увагу, що законодавством не врегульовано питання щодо наслідків відмови особи від обробки її персональних даних, тобто фактично відсутня будь-яка альтернатива такого вибору, що в свою чергу обумовлює неясність Закону № 2297 [19].

Суддя, як і кожна людина, має право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, але це не має впливати на те, як він вирішує той чи інший спір щодо осіб, які мають інші релігійні переконання, і це є вимогою статті 41 Закону **1700-VII** [10]. Держава визнає право людини, яка хоче стати суддею через свої релігійні переконання відмовитися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків [20]. І така відмова жодним чином не перешкоджає державі здійснювати її функції у багатьох сферах суспільних відносин [21]. Водночас відкритим залишається питання чи має право суддя через свої релігійні переконання вимагати від держави захисту її персональних даних при виконанні вимог Закону **1700-VII** у спосіб, який не буде визнано кримінально караним діянням. Варто зауважити, що порушене питання потребує подальшої наукової дискусії. Так для прокурора релігійні переконання стали підставою звільнення від

дисциплінарної відповідальної за невиконання вимог Закону **1700-VII в частині електронного декларування**. [22].

Література:

1. Конституція України: від 28 чер. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Паліюк В. П. "Усвідомлюючи відповідальність перед Богом..." - за текстом преамбули Конституції України/за ред. О.В. Козаченко. Новітні кримінально-правові дослідження. Миколаїв : Іліон, 2016. С. 79-83.
3. Оборотов І. Г. Терміно-поняття «закон» у Біблійних текстах. Zbornik prispievkov z medzinarodnej vedeckej konferencie: PRAVNA VEDA A PRAX: VYZVY MODERNYCH EUROPSKYCH INTEGRACNYCH PROCESOV. Bratislava, 2015. С. 248.
4. «Це кримінальна справа злодюжок у суддівських та прокурорських мантиях»: що говорив Стус про своє засудження. Радіо свобода: веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29468968.html>.
5. Молитва судді – діагноз чи етична формальність? Юридична газета. 2015. URL: <http://yur-gazeta.com/golovna/molitva-suddi--diagnoz-chi-etichna-formalnist-.html>.
6. Вирок Вищого антикорупційного суду від 30 жовтня 2019 року у справі № 760/4297/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85289968>.
7. _Середа М. Л. Підходи європейського суду з прав людини щодо права на свободу мирних зібрань. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2018. Том 2. Ст.57-62.
8. Петков С. До питання про розмежування злочинів і проступків : зміна парадигм. Публічне право. 2017. №2(26). С .129-136.
9. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 року № **2297-VI**. [Урядовий кур'єр](#). 2010, № **122**.
10. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року № **1700-VII**/[Голос України](#). 2014, № **206**.

11. Рішення Конституційного Суду України N 26-рп/2009 від 19.10.2009 року у справі N 1-50/2009 (справа про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v026p710-09>.

12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, від 04.11.1950, ідентифікатор 995 -004. Офіційний вісник України. 1998р. № 13/ № 32 від 23.08.2006, с. 270.

13. Рішення Конституційного Суду України № 2-рп/2012 від 20.01.2012 року у справі 1-9/2012 (у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v002p710-12>.

14. Порядок формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції № 3 від 10 червня 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0959-16>.

15. Рішення Конституційного Суду України № 7-р/2018 від 11.10.2018 року у справі № 1-123/2018(4892/17) (у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу першого пункту 40 розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/v007p710-18>.

16. НАЗК направило до Мін'юсту документ, що відкриває детективам НАБУ доступ до Реєстру декларацій. Главком: веб-сайт. URL: <https://glavcom.ua/news/detektivi-nabu-otrimayut-dostup-do-zakritoji-chastini>.

17. Загроза незалежності суддів через відкриті дані електронних декларацій. Юридична газета. 2018. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/130215-zagroza-nezalezhnosti-suddiv-cherez-vidkriti-dani-elektronnikh-deklaratsiy>.

18. Релігія і церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження

2019. Інформаційні матеріали. Київ. 2019. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religiya.pdf.

19. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 19 вересня 2018 року у справі № 806/3265/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76822787>.

20. Заява на проведення спеціальної перевірки. Додаток до рішення Ради Суддів: веб-сайт. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/dodatok-do-504-6d488b6c04.pdf>.

21. Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1306-17>. 2017. №822.

22. Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів «Про закриття дисциплінарного провадження щодо прокурора відділу ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, аналітичної роботи та інформаційних технологій прокуратури Донецької області Новосельцевої О.М.» №85дп-19. 2019. URL: <https://www.kdkp.gov.ua/decision/2019/03/26/1320>.

Юридичні науки

ЗАГАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ
НАЙВАЖЛИВШИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ТА ПРИРОДНИХ ПРАВ
ЛЮДИНИ

Мельник А.С.

студентка 3 курсу

Вінницького торговельно-економічного

інституту КНТЕУ

к.ю.н., доцент Бахновська

Проблематика права природокористування займає провідне місце у світовій науці. Взаємовідносини між людством і природою мають досить складний, внутрішньо суперечливий та нерозривно взаємозалежний характер, позитивність якого для обох сторін можлива тільки на основі узгодження законів розвитку суспільства і природи [1, с.103].

Теоретичними засадами визначення суті права природокористування займалися такі автори як: С. О. Боголюбова, А. П. Гетьман, О. К. Голіченкова, Ю. Г. Жаріков, І. О. Іконицький, І. І. Каракаш, Н. Р. Кобецька, В. В. Костицький та інші.

Конституція України, а саме статті 13 та 41 надають громадянам та іншим особам для задоволення своїх потреб право користуватися природними об'єктами, що належать їм на праві державної, а іноді приватної та комунальної власності відповідно до закону, не погіршуючи екологічну ситуацію та їх природні якості. Стаття 9 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" передбачає серед екологічних прав громадян право користування природними ресурсами [2; 3;4].

Чинне законодавство України не містить конкретного визначення понять «природокористування». Деякі автори під поняттям «право природокористування» розуміють інститут загальної частини екологічного права, в якому об'єднано норми, що визначають спільні положення для права користування всіма видами природних об'єктів, включаючи і норми, які регулюють їх комплексне використання [5]. Інші мають на увазі використання корисних для людини властивостей довкілля - екологічних, культурних, оздоровчих та інших [4].

Право загального природокористування виникає з приводу використання природних ресурсів як необхідної умови, джерела, засобу і місця забезпечення життєдіяльності людини; частини довкілля, що задовольняє пізнавальні, естетичні, освітні, наукові, рекреаційні, оздоровчі, туристичні та інші потреби людини. Саме ці ознаки дають підставу твердити про необхідність та можливість вільного використання природних ресурсів без закріплення за конкретним суб'єктом. Право загального природокористування як природне право формує ті умови життєдіяльності людей, які об'єктивно необхідні для забезпечення нормального функціонування як конкретної особи, так і суспільства в цілому [6, с. 139].

Розрізняють об'єктивне і суб'єктивне право природокористування. Особливістю об'єктів загального природокористування є те, що вони не передаються і не закріплюються за конкретними суб'єктами; не надаються

дозволи на їх користування; їх загальнодоступне використання санкціоновано державою і закріплено правом; вони не підлягають юридичній фіксації; користування ними здійснюється на безоплатній основі; вони не потребують державно-правової реєстрації. Суб'єктивне право природокористування можна визначити як санкціоновану державою і встановлену законом можливість вільного, без закріплення за окремими особами та без надання відповідних дозволів, безоплатного використання природних ресурсів для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо), за винятком обмежень, передбачених законодавством України [6, ст. 140].

Здійснення природокористування базується на певних принципах, які лежать в основі правового регулювання цього інституту. До основних принципів права природокористування належать: принцип похідного характеру права природокористування від права власності; принцип цільового використання природних ресурсів; принцип раціонального та ефективного природокористування; принцип комплексного природокористування; принцип безоплатності загального та платності спеціального природокористування; принцип додержання екологічних і санітарно-гігієнічних вимог у процесі використання природних ресурсів [4].

Можна зробити висновок, що право загального природокористування є одним із найважливіших конституційних та природних прав людини, яким не потрібно зловживати, та реалізація якого повинна бути під особливим наглядом з боку держави.

Література:

1. Дейнега М. Природокористування як правова категорія: проблеми визначення і співвідношення із суміжними поняттями. *Підприємництво, господарство і право*. Екологічне право. 2018. С. 103-107. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/7/18.pdf>

2. Конституція України: Закон України від 1996 № 30, ст. 141 Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4204>

3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 1991 № 41, ст.546. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1264-12>

4. Екологічне право: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана. - Х.: Право, 2013. 432 с.

5. Аніщенко В.О. Екологічне право: Навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 264 с.

6. Глотова О. В. Особливості права загального природокористування та його правові гарантії. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. С. 138-142. URL: <http://www.apdp.in.ua/v30/27.pdf>

УДК 341

Юридичні науки

МІЖНАРОДНЕ ІНВЕСТИЦІЙНЕ ПРАВО

*Мельничук О.А.,
студентка економічного факультету
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Міжнародне інвестиційне право в наш час є найактуальнішим аспектом при вивченні міжнародного права. Як не дивно, багато інформації зберігається саме в англійських джерелах та досліджується за кордоном. Великою популярністю користується інвестиційна діяльність між багатьма країнами світу, а саме заключення інвестиційних угод та надсилання позовів до міжнародних арбітражних інституцій з приводу порушень положень про захист інвестицій. Щодо України міжнародне інвестиційне право є одним із головних компонентів економічної діяльності держави. Відповідно, після здобуття незалежності, Україна виходить на міжнародний ринок та активно заключає інвестиційні угоди, тим самим виступає учасником міжнародних інвестиційних арбітражних процесів. [1]

Вперше в широкому значенні міжнародне інвестиційне право використовувалося ще до Другої світової війни. Прикладом цього може слугувати проект Конвенції про поводження з іноземцями 1929 року.

Розглянувши теоретичні основи, ми можемо розуміти, що міжнародне інвестиційне право слід розглядати як систему норм національного та міжнародного права, що утворюють правове регулювання міжнародної інвестиційної діяльності в якості одного з видів підприємництва на міжнародному загальносвітовому рівні. [2] Оскільки, це поняття є досить багатограним і досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, можна припустити, що створювалось досить багато суперечок в зв'язку з цим. Наприклад, якщо розглядати вітчизняні теорії, то О.Г. Богатирьов визначає цю галузь як "сукупність юридичних норм, що регулюють інвестиційні відносини в умовах існування внутрішнього та міжнародного ринків інвестицій», не зовсім переплітається з точкою зору В.В. Гущина, який наголошує на самостійності інвестиційного права як галузі. [3] В свою чергу зарубіжна наука міжнародного інвестиційного права має різні школи, де відносять міжнародне інвестиційне право або до публічного, або до приватного права. Георг Шварценбергер і його школа "міжнародного економічного права" обґрунтовують міжнародне публічно-правове регулювання міжнародних інвестиційних відносин; Д. Уортли і його "манчестерська" школа обґрунтовують "міжнародне частноправове регулювання міжнародних інвестиційних відносин". [4] Тому ми можемо зрозуміти, що ця галузь потребує детального вивчення та повного усвідомлення. Необхідно грамотно володіти інформацією про правовий режим та ідеологічні установки певної країни, адже саме від цього залежить успішна інвестиційна діяльність. Відповідно міжнародне інвестиційне право здійснює ряд правил та процедур при вирішенні інвестиційних спорів, встановлює межі інвестиційного правопорядку та гарантує захист іноземних інвестицій на території приймаючої держави.

Отже, основними завданнями міжнародного інвестиційного права є уніфікація внутрішнього правового режиму, що стосується експорту і імпорту інвестицій, полегшити будь-яку інвестиційну діяльність шляхом існуючих

обов'язків , зменшення обсягу перешкод, встановлення допоміжних правил та зробити інвестиційну політику доступною для більшості держав.

Література:

- 1.[https://studme.com.ua/1790100110121/pravo/mezhdunarodnoe_investitsionnoe_pravo.htm]
- 2.[<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10851/IntInvestLaw.pdf?sequence=1&isAllowed=y>]
- 3.[стаття ІНВЕСТИЦІЙНЕ ПРАВО ЯК ПІДГАЛУЗЬ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ ст.2-4]

